

HRVATSKI PLANINAR



ČASOPIS
HRVATSKOG
PLANINARSKOG
SAVEZA



GODIŠTE 93

STUDENI
PROSINAC
2001

11-12



IZDAVAČ:

HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ
KOZARČEVA 22, 10000 ZAGREB
TEL./FAX. 01/48-24-142
TEL. 01/48-23-624 (R.D. 8-15 H)

E-MAIL: HPS@ZG.TEL.HR
WWW: PUBWWW.SRCE.HR/HPS

UREDNIK:

ALAN ČAPLAR

SV. MATEJA 7, 10010 ZAGREB
TEL. 091/51-41-740
TEL. 01/66-88-512

E-MAIL: CAPLAR@RUDJER.IRB.HR

UREDNIČKI ODBOR:

DR. BORISLAVALERAJ
DARKO BERLJAK
DR. SREĆKO BOŽIČEVIC
VLADO BOŽIĆ
TOMISLAV ČANIĆ
MLADEN FLISS
ZDENKO KRISTIJAN
PROF. KRUNOSLAV MILAS
PROF. DR. ŽELJKO POLJAK

TISAK:

»EKOLOŠKI GLASNIK«
DONJA LOMNICA

ISSN 0354-0650

Studen-i-prosinac 2002

September-December 2002

Broj 11-12

Number 11-12

Godište 93

Volume 93

SADRŽAJ

Adrian Horvat: Grossglockner - kralj Visokih tura	305
Vlasta Kovač: Pod visovima Anapurne	310
Tomislav Čanić: Na najvišem vrhu Europe i Alpa	315
Miljenko Pavešić: Planinarski vlak Karlek	318
Zvonko Trdić: Kako je Kapela dobila ime	319
Mirko Kos: 120 godina piramide na Plešivici	321
Željko Poljak: Uspon na Strahinjičicu 1901. godine	322
Vlado Prpić: Novom grebenskom stazom kroz Dabarske kukove	323
Darko Domišljanović: Predsjednik Mesić na sjevernom Velebitu	325
Krunoslav Milas: Zašto dom upravo na Zavižanu	326
Darko Berljak: Pokazna vježba GSS HPS na Biokovu	328
Viktor Stipčić: 75. obljetnica otvorenja prvog pl. doma u Primorju	330
Ivan Jakovina: Više od običnog izleta	331
Pero Lučić: Dvodnevno svjedočenje prijateljstva	332
Boško Jovanoski: Tetovsko planinarstvo nekad i danas	334
Planinarske kuće i putovi	336
Planinarski tisak	338
Tko je što u hrvatskom planinarstvu: Dragutin Kralj	340
Zaštita prirode	341
Speleologija	341
In memoriam: Rudolf Nedela	343
Vijesti	344
Hrvatski planinar u boji!	349

Slika na naslovnici:

Pokazna vježba GSS HPS na Biokovu, foto: Darko Berljak

- **ČASOPIS izlazi u 10 brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz, te studeni i prosinac kao dvobroj). Prvi broj izašao je 1.VI. 1898. kao glasilo Hrvatskog planinarskog društva. Časopis nije izlazio od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948., a od 1949. do travnja 1991. izlazio je pod imenom »Naše planine«.**
- **PRETPLATA za kalendarsku godinu je 100 kuna (za inozemstvo 50 DEM). Preplata se uplaćuje na žiro-račun br. 30102-678-5535, pri čemu na uplatnici u rubrici »Poziv na broj« treba obavezno upisati svoj preplatnički broj, koji se nalazi uz adresu na omotu svakog dostavljenog primjerka. Novi preplatnici svoj preplatnički broj trebaju zatražiti od Hrvatskog planinarskog saveza. Preplata za inozemstvo uplaćuje se na račun SWIFT-ZABA-HR XX 25731-3253236.**
- **SURADNJA: Članci i vijesti trebaju biti pisani s predom među recima, a mogu se slati poštom ispisani, na disketi ili putem e-maila. Prednost imaju članci i vijesti popraćeni što boljim izborom fotografija, dijapositiva, creža i skica. Ilustracije se na zahtjev vraćaju autorima. Uredništvo zadržava pravo kraćenja i obrade tekstova, posebno za priloge duže od 4-5 stranica.**

GROSSGLOCKNER - KRALJ VISOKIH TURA

ADRIAN HORVAT, Čakovec

Nakon što smo zbog lošeg vremena morali sami sebi otkazati odlazak na Grossglockner, pa za utjehu završili na Rotewandu u laganoj petici, idućeg smo vikenda konačno dočekali sigurnu prognozu. I ne samo to! Na ORF-u je prognoza započela upravo slikama vrha Bernine i savjetom da se idući vikend mora provesti u planinama.

Sutradan ujutro već smo se vozili kroz dolinu rijeke Drave, a iznad nas su se uzdizali prekrasni Linzener Dolomiti s vrhovima prekrasnih tornjeva i vertikalnih stijena koji dopiru do 2600 metara. Naš cilj bila je Studlhutte na 2801 m, dvjesto metara više od vrhova ovih vitkih tornjeva.

Kals. Iskreno govoreći, očekivao sam veće mjesto. Glavna ulica, nekoliko prostranih kuća, crkvica s grobljem - sve uredno, čisto, prepuno cvijeća. Cvijeće na balkonima, na terasama, cvijeće na uličnim ogradama, stupovima, mostovima, grobovima. Stara alpska crkvica s visokim gotskim krovom, koji kao da se natječe s iglom Grossglocknera u ljepoti. Pod njom su jednostavni, ali uredni cvijećem ukrašeni grobovi, a iznad njih visok zid koji odvaja taj niži dio od glavne ulice.

Naš auto ubire svoje kilometre po zavojitim cestama, kroz otvorene nadzidane tuneli koji štite cestu od zimskih lavina, sve dok se odjednom iza jednog zavoja ne otvoriti pogled na Grossglockner. Nekoliko stotina metara dalje, novi zavoj otkriva nam novu scenografiju. S visoke granitne stijene obrušava se ogromna količina vode u potok koji nezaustavljivo juri prepunjen otopljenim glečerskim vodama s vrhova Visokih tura. Još nekoliko zavoja i ponovno iznenadenje: naplata ulaza u nacionalni

park. Sto šilinga po autu. Nadam se da taj novac završava u programima zaštite parka.

Stižemo i do Lucknerhausa, velike moderne kuće na kraju ceste. Parkiralište puno automobila, ljudi, malo alpinista. Ovamo mnogi dolaze da bi uslikali koju fotografiju ili da bi se prošetali do nešto više Lucknerhutte (2.217 m). S desne strane uzdiže se 2671 metar visoki Medelspitze - još jedan primjer relativnosti ovoga svijeta. Dok su se 2600 tornjevi Linzener Dolomita uzdizali u tisuću metara visokim kamenim liticama, Medelspitze je do vrha obrastao travnatim livadama i laganim kamenim skokovima. Mobitelom nazivamo Studlhutte i uspijevamo rezervirati »sobu s poslugom, balkonom i večernjim pogledom na Grossglockner«, naravno na - skupnōm ležaju.

Odatle krećemo natovareni penjačkom opremom, hranom za dva dana i kamerama. Već nakon nekoliko minuta hoda čujemo oštре zvižduke svizaca. Jeka u dolini je tako jaka da ne možemo odrediti odakle dolaze. Ja tvrdim s desne, a Andelko s lijeve. Obojica se trudimo da ih što prije ugledamo svaki na svojoj strani, no pobjednik



Pogled s Blauewanda na Grossglockner

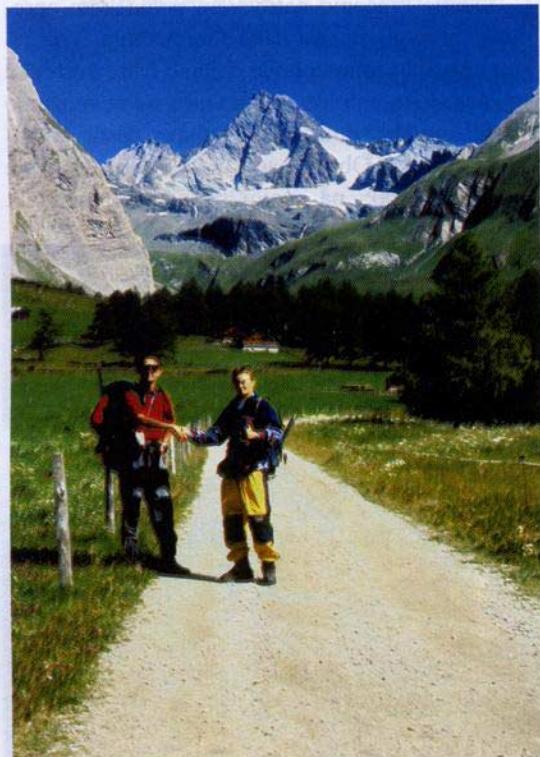
foto: Andelko Hrženjak

opažačkog natjecanja ovaj puta nisam ja.

Nešto iznad Lucknerhutte pogled mi zastaje u travi na livadi prekrasno modrih encijana. Ljepšu plavu boju cvijeta teško je i zamisliti. No ima tu cvijeća i žute, ljubičaste, narancaste boje... S lijeve strane otvara se vidik na položene ploče u stjeni Figerhorna. Misli mi odmah lutaju po tim pločama, rubovima, pukotinama. Ploča kraj puta upozorava nas da ulazimo u zonu u kojoj po pravilima nacionalnog parka važe najstroža pravila. Sljedeća ploča na putu upozorava nas da smo došli na dio puta o kojem brine DAV, Njemački planinarski savez.

Na sijarnim serpentinama djelomično obraslim travom snimamo cvijeće i divimo se raznolikim oblicima mramoriranih ili blago kristaliziranih kamenića. Odjednom nam pogled zastaje na jednoj jedinoj planiki. E, to opet treba snimiti!

Nakon tri sata hoda iznad nas se pojavljuju limeni obrisi Studlhutte. To je nov dom podignut prije nekoliko godina, opremljen, sa 120 mjesta



Sitisak ruku pod Grossglocknerom

foto: Andelko Hrženjak

za spavanje. Dom sa sjeverne strane ima oblik polegnute limene konzerve, dok s južne sliči na normalno moderno zdanje. Padaju prve krigle piva, a Andelko zamjećuje da nitko osim nas nema tako velike naprtnjače. To može značiti da nitko nije tako jak ili da nitko nije toliko blesav kao mi.

Nakon obilnog ručka pri kojem smo nastojali što prije smanjiti teške kilograme u naprtnjačama, upućujemo se na greben Blauewand s kojeg se po mojoj uvjerenju mora vidjeti i naš Studlgrat te Grossglockner sa svoja dva ledenjaka na južnoj strani. Na vrhu nas je dočekao drveni križ od dviju debljih suhih grana učvršćen kamenjem u pukotine vrha.

Večernji zrak polagano se počeo hladiti i otvorio nam se prekrasan pogled na obje doline, na vrh s našim grebenom kojim se sutra namjeravamo uspeti na 3798 metara. U večernjim zrakama sunca bljeskali su se pod nama ledenjaci Teischnitz Kees i Kodnitzkees. Linija svjetla oštro je razgraničavala osvjetljene te sjenom obavijene stupove i grebene Kralja Visokih tura. A kako se sunce po svojoj večernjoj putanji spuštao sve niže i niže, ploče, grebeni, vrh poprimali su zlatno purpurne nijense, sve dok se i one nisu izgubile obavijene sjenama nadolazeće večeri. Sva sloboda, sreća, sva otvorenost prema prijatelju i istovremena zatvorenost u vlastite usamljene misli ne daju mira mojoj duši. Previše toga odjednom na jednome mjestu!

Na grebenu, sivozeleno razbacano kamenje koje kao da je jučer izronilo iz morskih dubina i još se uvijek nije zaustavilo u stabilnom položaju, koje kao da je planina tko zna kada istresla iz svoje kamene duše. Uvlačim se u rupe na grebenu i kopam u nadi da će naći koji maleni kristalčić za uspomenu na ovu večer. Silazimo i nastavljamo potragu za tim kristalnim oblicima raznih boja. Lijepo je skupljati takve kristalne oblike da bi ponio sa sobom duh planine u svoj dom, na policu, kraj koje sjedi i razmišljaš.

Po povratku u dom, razgovaramo sa susjedima za stolom: - Imate puno opreme, vidimo da mislite i snimati? - pitaju

- Naravno, to stalno radimo i nije nam problem!

- Ali tako ćete smetati onim brzima i zauzi-



Na putu između Salmhutte i Glorgerhutte

foto: Andelko Hrženjak

mati red na težim mjestima ujutro! Bolje da krenete poslije ostalih i pustite brže ispred sebe!

Kako smo nas dvojica pametni i uvijek spremni prihvati razumne savjete odlučili smo da iduće jutro malo duže odspavamo, te da krenemo sat vremena poslije ostalih.

U domu, navečer svrnešo slasno mljackaju, teku mi sline, ponovno se prisjećam kako su šilinzi lakši i ukusniji od kilograma suhe hrane u ruk-saku. Između stolova vrte se dvije mlade kono-barice, koje mi ostavljaju dojam da bi im više odgovarala manekenska pista nego špure između stolova gostiju. No to ih ne sprečava da nevide-nom brzinom i spretnošću donose i odnose te naplaćuju ogromne količine tanjura, čaša i ostalog pribora. Za naš stol sjedaju dva Austijanca koji također ujutro namjeravaju ući u Studlgrat. Vade i stavljaju na stol skicu smjera, koja mi odmah »zapinje« za oko.

Drugi dan, jutro. Zapravo ne jutro, nego još noć. Tek je četiri sata, a neki se već pakiraju. Najgori su oni sa sa najlonskim vrećicama. Svaku

stvar drže u svojoj najlonskoj vrećici pa kad moraju svaku izvaditi ili spremiti u naprtnjaču izvode koncert šššššššškanjšššša. Nas dvojica, puštamo sposobnije i brže od sebe naprijed, stojeći podnosimo mučenje vrećicama i zatvaračima na ruksacima i jaknama pokriveni preko ušiju.

- Od dva opće ne spim! - velim Andelku
 - Ja uopće nisam spavao! - dodaje on
 - Bole me glava i trbuš, valjda od tvrdog jastuka i nespavanja! - dodajem
 - Nisam ni ja mnogo bolji!

Nije ni čudo! Jučer smo krenuli iz Čakovca, a danas smo se probudili na 2800 m.

Pogledam kroz prozor. Na nebu stoje sitne zvjezdice, a one druge kreću se preko vrhova i po grebenu iznad kuće. Odlazim se umiti, no voda je toliko hladna da je to gotovo nemoguće izvesti. Ako ništa drugo, bar je dobro za buđenje. No, nakon doručka na red dolaze zubi, a tu je tek nastao problem jer tako hladnu vodu nismo mogli staviti u usta.

Oko šest sati kao zadnji napuštamo dom. Tko je mislio otići na vrh već je otišao, a mi krećemo zadnji. Vrijedne konobarice već su nahranile sve ranoranojce i počistile sve stolove pa dom izgleda kao da je imao generalku. Laganim koracima uspinjemo se prema Luisinegratu. Sunce se već lijepo diglo i obasjava vrhove na zapadnoj strani. Još uvijek se jasno vidi mjesec i poneka zvijezda. Na nebu nema niti oblačka, a jutarnje rumenilo se spušta s okolnih vrhova i prelijeva u dnevne sive boje stijena i vrhova.

Razmišljam o ljepoti tog trenutka. Hodamo, gledamo i razmišljamo o tajnama koje nam upravo ovog trena priča naša planina. Privrženost prirodi, avantura, priča o sitnom dijeliću i trenutku u našem svemiru, u čije visine zadire i zadnji stup, kamen na našem grebenu, na vrhu Grossglocknera.

- O, pa mi to dobro idemo, tek je pola sedam! - velim Andželku.

- Kod mene je sedam i deset!

- Valjda vuri smeta rijetki zrak! - šalim se.

Polako stižemo pod greben, naš Studlgrat. Nad nama gužva. Tu su oni koji su iz doma krenuli sat vremena prije nas. Navezujemo se i nas dvojica te krećemo za njima. No već nakon nekoliko minuta sustižemo ih i čekamo. Čekamo.

U jednome trenutku meni je sasvim dosta čekanja pa krećemo zaobilaznim putem pretjecati nekoliko zadnjih sporih naveza. Dolazimo u sredinu kolone i tamo opet - čekamo! Čeekaamo! S obzirom da na novom detalju grebena baš i nije moguće zaobilaziti, polako gubimo živce, te se nadamo se da će ostali razumni ljudi pustiti brže od sebe naprijed. No tek što sam napravio prvi par koraka uguravši se ispred jednog naveza začujem komentare na njemačkome koji su očito bili namjenjeni meni i nisu zvučali... recimo razumno. No tad se umiješao Andželko koji vjerojatno nije ostao previše dužan.

Ubrzo opet zastoj. S desne strane opažam ploču s relativno dobrom pukotinom po kojoj bi se moglo ispenjati izravno na greben iznad još nekoliko naveza koji čekaju. Iako nisam nikad penjaо neopremljeni IV+ na 3600 metara i imao pod sobom 400 m u dubini ledenjak, oprezno zahvaćam prva hvatišta, otpenjavam prve metre, po-

stavljam zamku te međuosiguranje, zaobilazim rub i izbijam na greben, nažalost opet na mjesto u redu na kojem smo i bili jer se red konačno pomaknuo.

- Ah, bar možemo reći da smo penjali prvenstvenu varijantu! - velim Andželku

Zatim ponovno čekamo na kosoj ploči, pa čekamo s napetim užetom, pa čekamo kod prečenja okomite ploče sa napetom sajtom, i sve mi se više čini da se na Studlgratu u stvari uživa u čekanju, a ne u penjanju. Jedina svjetla stvar u svemu tome je što moj sat koji na rijeđem zraku i sporije ide pokazuje vrijeme koje bi nas dvojica imali da smo sami, a Andželkov ono žalosno vrijeme stvarnog čekanja i penjanja.

Kako se sve više penjemo, čekanja zapravo postaju sve zanimljivija. Odjednom opažamo da smo viši od Grosvenedigera i ostalih triipoltisćnjaka. Na zapadu jasno razabiremo Dreiheren-spitze, Hochgal, Ortler, a na istoku gledamo naš Hochalmspitze gdje smo bili prije nepuna dva mjeseca. Mislim da sam video čak i Triglav. Na zadnjim metrima, pogled nam pada sa naše desne strane na 600 metara niži Kodenitzkeze, ali već se nazire i križ na vrhu. I onda, konačno i taj dugo iščekivani trenutak uspinjanja na zadnje metre grebena i probijanje kroz gužvu do pozlaćenog križa na vrhu Glocknera!

- Ovo mi je zadnji put da sam bio razuman! - veli Andželko

- Imali su sreće da je ovako lijep dan, inače bih se gurao i preko njihovih glava! - dodajem

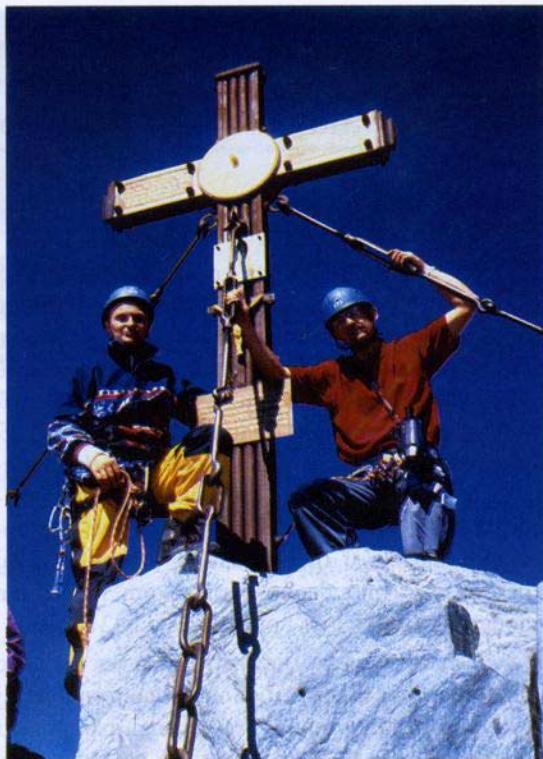
S druge strane križa vertikala sve do Pasterze. Fotografiramo se, mobitelom se javljamo kući da je sve prošlo u redu. Neizmjerna prostranstva prostiru se pod nama. Snježno bijeli ledenjaci i vrhovi na sve strane. Pastreza, Hocher Ten, Klockerin, Venediger... Bijeli snježni rubovi dotiču se samoga plavog neba, blješteća svjetlost ledenjaka bori se s tamnim odsjajem crnih granitnih stijena. Pasterza djeluje kao bijeli, monolitni potok snijega i leda koji je ostao zamrznut ili okašmenjen u jednom trenutku svojeg juriša na dolinu Heligenbluta. Ovakvi vrhovi djeluju kao točke komprimiranih sila svemira i prirode. Na njima se na neki poseban način zajedno druže strah, ljepota i privlačnost, tjeskoba i uzvišeni mir duše.

Spremamo se za silazak s vrha. Na grebenu prema Malom Glockneru nove gužve. Čekali smo za uspon, a čekat ćemo i za silazak. Stojeći u sjeni jedne vertikalne ploče, opažam lijepi crnozeleni kamen u rupi između dviju stijena. E, to će biti pravi suvenir s vrha! Kolona se napokon pokreće te dolazimo do mjesta gdje treba absajlati. Sad mi je jasno zašto se čekalo - vodiči tu moraju spustiti svoje klijente, a onda i sami absajlati u procjep. Prvo spuštam Anđelka, ali na moje iznenađenje naše uže od 45 metara je prekratko da se i sam spustim. Za to vrijeme, razumni i kulturni Česi iznad nas izgubili su živce te bacili preko mene dugačko uže koje je palo sve do dna procijepa. Kad se nekome tako žuri, onda je red da se što prije maknem s puta. Zato brzopletu povlačim uže, skidam osmicu s matičara na pojusu, a ona odjednom odcinguli po Palavacinijem žlijebu prema Pasterzi. Isprrva sam se trznuo da je dohvati, ali sam iste sekunde ustuknuo. Čekaj malo, bolje ona nego ti!

S Malog Glocknera silazimo osiguravajući se preko metalnih stupova koji su postavljeni na svakih deset do petnaest metara dok konačno ne stanemo na zaledeni greben.

S derezama poskakujemo sve niže po ledenjaku Hofmankeese dok pred sobom ne ugledamo zdanje Erzog Johans Hütte, najvišeg doma u Austriji, smještenog na mjestu koje se zove Orlov mir - Adlersruhe.

Šetnja tik ispod ruba grebena, po Hofmankeese, vodi nas do procjepa gdje se moramo prebaciti na jugozapadnu stranu grebena. Po sajlama i fiksnim užetima otpenjavamo na ledenjak Hohenwartkeese, a po njemu i siparnim kosinama prema Salmhütte. Na stazici nas iznenadi napuštena nastamba usjećena i iskopana u stijeni. Napokon, oko osam sati dom, razvezivanje, skidanje gojzerica, čarapa koje već pomalo imaju i očajan miris. Svečanu večeru čine krem juha od koštice, tjestenina s umakom od rajčice i povrća. Za pivo smo preumorni, pa pijemo čaj i puno vode. Danas smo hodali 13 sati. U domu nas poslužuje najsportiji konobar na svijetu, a osim toga mi smo već treći stol koji ga zove zbog reklamacije u zbrajanju računa. Čista suprotnost brzim curama iz Studlhütte.



Na vrhu

foto: Andelko Hrzenjak

Ujutro nas opet bude šuškavi zvuci najlonskih vrećica, lagana glavobolja i mučnina u želucu. Konačni šok doživljavam kad shvatim da se kuhinja ujutro uopće ne otvara prije osam, te da smo još jučer morali naručiti doručak.

Prekrasno jutro, livade, potočići, cvijeće, jutarnje sunce na cijelom Glockneru. Prolazimo preko potočića oko kojeg raste izuztno mnogo žutog cvijeća, a kristano bijelo kamenje voda odnosi u niže dijelove planine. S lijeve strane otvara se dolina prema Heiligenblutu, a jutarnje sunce obasjava svojega imenjaka Sonnblicka. Dolazimo do malog jezera u kojem se uz cvijeće jasno ogleda vrh Grossglocknera. Pod nama zvižde svizci, a pred nama se pojavljuje ogromna Gletscherhute. Po livadama i uskoj stazici spuštamо se do Lucknerhaus odakle smo prije dva dana krenuli prema vrhu Kralja Visokih tura. Kod auta stišak ruke, presvlačenje, pakiranje... povratak!

POD VISOVIMA ANAPURNE

Himalajski dnevnik nevoljkog penjača

VLASTA KOVAC, Zagreb

Nije me sram priznati - nevoljki sam penjač. Uopće mi nije važno hoću li stići na vrh nekog brda i sasvim sam zadovoljna ako se uspijem popeti samo do planinarskog doma. U djetinjstvu sam oko sebe gledala slavonsku ravnicu, a planine su za mene postojale uglavnom samo na razglednicama. I Himalaju sam zapravo željela gledati iz naglašeno žablje perspektive ili eventualno iz zrakoplova. Pa čak i kad sam već bila dobrano zagrizla u ovu avanturu, još mi na kraj pameti nije bilo da će s ruksakom na leđima hodati oko Anapurne i popeti se na 5421 metar.

Sada se, naravno, pravim važna jer mi je to unatoč svemu uspjelo i jako sam ponosna na taj svoj podvig, ali... mnogi moji znaci, pa i poneki planinari, čude se kako smo se to nas četiri planinarske družice, Vesna, Stanka, Dubravka i ja (a najmlađoj među nama je blizu pedeset godina), odvaziše same poći u Nepal i Himalaju, za vlastiti račun i dogovarajući turu s nepalskom agencijom putem interneta.

Za početak valja znati da je Nepal vrlo siromašna i za naše pojmove vrlo jeftina zemlja u kojoj možete pristojno spavati i prehraniti se za dešetak dolara dnevno. Navodim to zbog svih onih koji će se možda odlučiti da slijede naš primjer. Dva tjedna skijanja u Austriji ili Italiji stoe više nego tri tjedna na trekking-turi u Nepalu. Najskupljia je zrakoplovna karta, ali nju se može dobiti na otplatu. Tu se posebno moram zahvaliti Darku Berljaku, iskusnom himalajcu i autoru popularnih knjiga o Nepalu i o Himalaji, koji nas je prijateljski savjetovao i čija nam je preporuka kod našeg nepalskog agenta osigurala VIP status.

Kružna trekking staza oko Anapurne smatra se jednom od najatraktivnijih na svijetu. Godišnje je prođe sedamdesetak tisuća ljudi. Zbog mnogih razloga preporučuje se kretanje u smjeru obrnutom od kazaljke na satu: od istoka prema zapadu. Polazište je u Besisaharu, na 760 metara. Radi se

zapravo o putu kojim valjda od pamтивјека s brda u dolinu silaze seljaci iz himalajskih sela sa svojim mulama i mazgama, da bi na sajmu prodali vunu i kožu, pa se onda opet istim putem vraćaju. Na povratku, mule uzbrdo vuku kerozin, tjesteninu, rižu. Za turiste vuku i pivo, coca-colu i mineralnu vodu. Staza prati kanjone dviju velikih himalajskih rijeka: istočno je Marsyandi, a sa zapadne Khali Ghandaki. Kanjone povezuje planinski prijevoj Thorung La.

Cini mi se najboljim da naša iskustva na ovom putu prenesem u formi dnevnika, pa evo:

Nedjelja, 22. travnja. Autobusni kolodvor u Kathmanduu sjajna je prilika da se upozna mentalitet Nepalcaca. Kakva gužva, dreka, vika, strka, tuljenje, trubljenje! U tom, za moje pojmove totalnom metežu, naš vodič nepogrešivo pronalazi autobus. Putovanje je poseban doživljaj naročito za stranca. Gumidefekt na čelavim autobusnim gumama uobičajena je neprilika i popravlja se bez žurbe i nervoze.

U Besisahar stižemo u rano poslijepodne. U selu je mnoštvo trgovina sa svakojakom opremom. Lokalni nosači nude da nam ponesu ruk-sake. Traže do deset dolara dnevno, ovisi o pogodbi, ali mi već imamo našeg vodiča i dvojicu nosača za koje smo s agencijom unaprijed dogovorile cijenu. Vodič se zove Kumar, ima 22 godine i studira engleski. Mršavi mladić dječačkog lica, vrlo mu je neobično što oko Anapurne vodi četiri gospode poput nas. Mene zove »bakice«, a na nepalskom to zvuči otpriklik kao »hađurama«. Tako me zovu i nosači, također mladi dečki. Gopal je snažan momak od 27 godina, oženjen i već otac troje djece. Balaran je dvadesetgodišnji brutoš, bojažljiv i stidljiv. Pitam se hoće li on izdržati do kraja s teretom od 25 kila na leđima. U agenciji su nas upozorili da nam naprtnjače ne smiju biti teže od 13 kila, a nosači ih svaki na leđima nosi po dvije.

Do Khudija, gdje nam je prvo konačište, stigli smo prilično mokri jer je padala kiša. Osim toga, valjalo je rijeku prijeći preko klimavog bambusovog mosta. Strepim hoću li živa prijeći preko, moje suputnice su mrtve hladne, slikaju se na mostu i uživaju. Jako se bojam, okrenula sam svima leđa i klecaju mi koljena. Samo da što prije priđem! Nekad se rijeku prelazilo isključivo preko takvih mostova, ali su kao projekt nepalske vlade posljednjih godina na svim prijezima sagrađeni viseći čelični mostovi koji su s obje strane ograđeni čvrstom debelom žicom. Iako su novi mostovi možda sto ili više metara nad rijekom, preko njih sada sigurno prelaze i stoka i turisti.

Konačište je u skromnoj drvenoj baraci na samoj riječnoj obali, sobiči u kojima spavamo odijeljeni su daskama. Baraka je obrasla bugenvilijama, svuda oko je zelenilo, zrak je topao i naša se mokra roba brzo suši. Streha, pod njom stolovi, klupe, a za njima putnici s kojima ćemo se na ovom trekingu stalno sretati, jer svi se krećemo manje-više istim tempom, po uhodanoj trasi, a i spavamo uglavnom u istim selima. Tri djevojke iz Nizozemske, Amerikanac koji se prije sat vremena ovdje spario s Irkinjom, mladić i djevojka iz Austrije, četvorica mladih Izraelaca koje su pred koji dan otpustili iz vojske. Tu je i sredovječni Talijan i njegov prijatelj, te Švedanin kojemu će poslije u Manangu ukrasti sto dolara i kreditnu karticu. Naručujemo *dhal bhat*, nepalsko nacionalno jelo, zapravo rižu s ljutim umakom od leće i malo variva od žute tikve.

Ponedjeljak, 23. travnja. U Bahundandi na 1310 m iznenadila sam se kad sam iznad dućana u prizemlju drvene kuće ugledala veliki natpis »International Telephone Service«. Pročitala sam spremajući se za ovo putovanje, da se u Nepalu susreću 21. stoljeće i srednji vijek, da su u mnoga sela tranzistori stigli prije žarulje, helikopter pri-



Na prijevoju Thorung La

foto: Vlasta Kovač

je ceste, te da u Kathmanduu klinci masovno surfaju po internetu. Ipak, nisam očekivala da će u himalajskoj zabitici naići na satelitske telefone.

Samo ime kaže da je to brahmansko selo: brahmani se još zovu i bahuni. Iako u Nepalu službeno više nema podjele na kaste, brahmani-svećenici su i dalje povlašteniji od ostalih. Tako barem kaže Kumar.

Do noći stižemo do osamljena konačišta Syanje. Dolje uz riječnu obalu je izvor termalne vode, ima i tuš. Okolo su terasasta rižina polja i polja marihuane.

Utorak 24. travnja 2001. Jagat na 1300 m. Kuće od kamena i drva, s natkrivenim balkonima na katu sliče onima u Žumberku. Iduća točka je Tal na 1700 m. U Talu sjedimo uz obalu rijeke, donijele smo iz restorana vrelu vodu, pomiješale je s fini-mini juhama iz Zagreba i usule unutra pahuljice. Vodič i nosači ostali su u mjesnoj gos-tionici.

Spavamo u Dharapaniju na 1860 m. Vrlo uređna kuća, dvorište prepuno cvijeća. U dvorištu je tuš, na krovu bojler, solarno grijanje. Zahod je čučavac, ali u njemu je pipa i kanta s vodom. Vodič i nosači začas su se sprljateljili s domaćinovom kćeri i ponašaju se kao kod kuće. Kuha Balaram, *dhal bhat*, curry od krumpira i zelenja nalik na blitvu, te za nas jaja. Dečki jedu prstima. Balaram je u tome neobično spretan i brz. Uzima rižu s tri

prsta, namaće je u curry, prstima miješa, trpa u usta. Nama daju vilice i žlice. Velika bakrena posuda u kuhinji je za rakiju od riže. Uredno na polici naslagani lonci i tave. Toplo nam je i ugodno. Gopal nam pjeva nepalske pučke pjesme. Ujutro nas ispraća cijela obitelj: djevojka, njezini roditelji i djed.

Srijeda 25. travnja. Hodamo cijeli dan, navečer stižemo u Chame, na 2670 metara. To je veliko mjesto s mnogo hotela, ali naš se vodič ne zaustavlja dok nije stigao do zadnje kuće uza cestu. Kuća izgleda oronulo, kuhinja je mračna, zahod daleko u vrtu, prljav. U mraku se penjemo do naših soba na katu. Neki polugoli ljudi nam upadaju u sobu, otvaraju pa opet zatvaraju vrata. Uplašena dižem galamu, ali na kraju se ispostavlja da su to umorni gonići mula i mazgi. Spavaju u susjednoj sobi, njih deset i više jedan do drugog na podu. Ova kuća je njihovo stalno konačište. Zbog njih u kući je prostorija za molitvu. Pozlaćeni kipovi Bude, slike Dalai Lame, ispod Bude pivo Tuborg zamotano u svileni šal, svijeće.

Ujutro pozivamo našeg vodiča Kumara na red. Zašto nismo u boljem hotelu, tamo gdje su stranci? Kumar nešto petlja. Shvatile smo igru: s agencijom smo dogovorile da vodič i nosači sami brinu o svojoj prehrani, ali ovdje su običaji drugačiji. Ako s našim dečkima želimo biti u dobrim odnosima, onda ne dolazi u obzir da jedemo iz ruksaka i naručujemo samo vrelu vodu. Očekuje se da u lokalima normalno ručamo i večeramo, jer onda vodič i nosači jedu besplatno.

U Chameu susrećemo dvoje mladih Slovenaca. On je student pomorstva iz Portoroža, ona je u Ljubljani diplomirala sociologiju. Već su pola godine na putu po Šri Lanki, Indiji i Nepalu.

Četvrtak 26. travnja. Glavobolja je počela negdje na oko 3000 metara dok smo se penjali kroz borovu šumu i kada su odjedanput iznad tamnozelenih brova iskrasnuli snježno bijeli vrhovi Anapurne II, III i IV. Ipak, vrijedilo je penjati se za taj čudesan prizor!

Predvečer smo stigli u Donji Pisang koji je na 3200 metara. Na brdu sto metara više je Gornji Pisang. Gledane odozdo kuće ravnih krovova su kao crne crte urezane u brijeđ. Građene su od crnih kamenih ploča i čine se naruštenima, no tu

ipak još žive ljudi. Selo je fantastičan primjer autohtone ruralne arhitekture. Ostavile smo naprtnjače u hotelu i popele se gore prije zalaska sunca. Još i sad mi je žao što nisam ponijela fotoaparat! Neki mladi Englezi hoće gore spavati makar i zajedno sa stokom jer, kažu, ujutro se odavde vidi izlazak sunca.

Osjćam kao da će mi glava puknuti. Kao da kroz nju sijevaju munje!

Petak 27. travnja. Ujutro iz Pisanga krećemo prema Manangu. Na izlazu iz sela je velika ploča na kojoj su na engleskom i nepalskom jeziku napisani svi simptomi visinske bolesti. Hoću li izdržati? U Humdeu na 3280 metara je aerodrom, mali avioni s deset sjedišta odavde leti u Pokharu, cijena je 50 dolara. Aerodromska zgrada je potleušica na kojoj piše »Royal Nepal Airline«. U praznoj sobi rasklimani stol. Kaže čovjek da avion leti dvaput tjedno, subotom i utorkom, a sve je rasprodano deset dana unaprijed. Od početka sam računala da će se možda avionom spustiti u dolinu. Svaki put kad bih to spomenula Vesna bi se prezivio namrštila, a sad je slavodobitno izjavila: »Prema tome, zaboravi na avion.« Naravno još se uvijek mogu okrenuti i vratiti pješice. Važno je znati da postoji uzmak.

Pred večer stižemo u Manang na 3540 m.

Sabota 28. travnja. U Manangu je dan odmora. U pravilu svi trekkeri ovdje ostaju dan, ponekad i dva, da im se organizam prije napornog uspona privikne na rijetki zrak. Naš hotel, katnica, kao i većina kuća ima unutrašnje zatvoreno i od vjetra zaštićeno dvorište. Na prvom katu je velika terasa s ležaljkama. Zauvijek će mi u pamćenju ostati sunčano prijepodne i ja kako sjedim na terasi, močim noge u lutoru s topлом vodom koji su mi donijeli iz kuhinje, pijuckam čaj i gledam preko limenog hotelskog krova prema vrhovima Anapurni II, III i IV. U Švicarskoj bi taj gušt stajao nekoliko stotina dolara. Ma koji Hans Castorp i Davos, ovaj brijeđ pred mnom čarobniji je od svih švicarskih bregova!

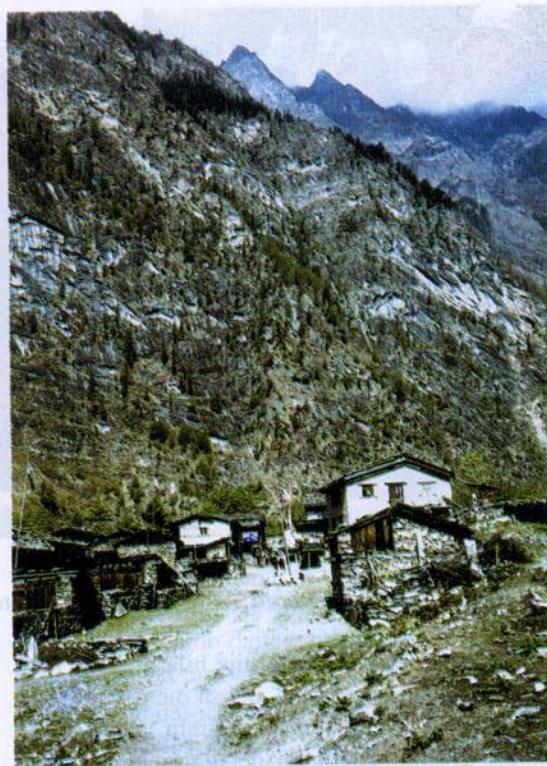
Za spavanje plaćamo jedva tri dolara, a otprije toliko stoji i najskuplje jelo na jelovniku. Naša glavna hrana je prezgana juha sa češnjakom za koju kažu da pomaže kod visinske bolesti. No mogu se dobiti i špagete, pizze, lazanje, omleti,

pečeni krumpir i jaja. Dubravka nas časti jakovim sirom. Sir prija slično kao paški.

Manang je relativno veliko mjesto sa, reklo bi se, razvijenom infrastrukturom. Tu prolazi dalekovod. U mjestu je zdravstvena stanica s apotekom u kojoj dežuraju liječnici volonteri. Kanadská liječnica i njezin nepalski kolega izmjerili su mi postotak kisika u krvi. Jednostavno staviš prst u nekakav aparat i gotovo. Poviše mjesta je satelitska antena: telefoniranje u Zagreb stoji oko 1000 rupija (malo više od sto kuna) za tri minute. U redu za telefon čeka grupa mladih budističkih redovnica u tamnocrvenim haljinama koje su došle iz Katmandua u goste ovdašnjem budističkom samostanu. Postoji video klub s velikim ekransom gdje daju engleske filmove, njemačka pekarna, sportska trgovina u kojoj se mogu kupiti vjetrovke, gojzerice i vreće za spavanje. Ima i aparatura za ozonsko dezinficiranje vode. Duž cijele trekking staze u svakom dućanu, konačištu, restoranu, prodaju plastične boce od litre s mineralnom vodom, kojoj naravno s nadmorskom visinom raste i cijena. Tko želi može u agenciji unajmiti konja s vodičem do prijevoja Thorung La ili nizdbrdo do aerodroma. Na prašnoj cesti ispred lokalne trgovine domaći klinci natjeravaju loptu. Na kraju mjesta, visoko iznad strme obale rijeke Marsyandi, budistički je hram u kojem je te subote pred zalazak sunca budistički svećenik posvećivao kolače i kruh. Žene su donosile košare s kolačima, a svećenik je iz svake uzimao pregršt na pladanji i onda ih kroz vrata hrama dobacio van djeci.

Nedjelja 29. travnja. Od Mananga na 3540 m preko Yak Kharke do Letdara na 4250 metara, manje je nego na Sljeme, ali ne pitajte kako mi je bilo. Samo se sjećam da sam, stigavši kao posljednja iz grupe i s popriličnim zakašnjenjem u Yak Kharku (4018 m), gdje smo napravili odmor za ručak, od iscrpljenosti i muke briznula u plač.

Ponedjeljak 30. travnja. Letdar - Thorung Pedi kamp. Riječ phedi znači podnožje brda, a Thorung Pedi se zove konačište na 4450 metara. Dvjesti metara dalje gore je kamp, s desetak kamennih kuća, posljednja stanica prije prijevoja Thorung La. Neki trekeri spavaju u Thorung Pediju, neki u kampu. Ima nas šezdesetak hodača koji se krećemo manje-više svi istim tempom i



Pod Annapurnom

foto: Vlasta Kovač

već se svi poznajemo. Kumar je odlučio da spavamo u kampu, jer će nam tako biti lakše do vrha, a još nas čeka i naporan silazak. Začudo, prestala me boljeti glava, a i uspon posljednjih nekoliko stotina metara savladala sam s lakoćom.

Hladno je, temperatura je ispod nule, a grijanja nema. I pod u kući je od kamena. Pribavile smo debele gunjeve kojima smo se pokrile preko vreća za spavanje. Probudila sam se usred noći i izašla van. Učinilo mi se da mogu dohvatići zvijezde na nebnu, toliko su bile sjajne i tako su blizu izgledale. Na ovoj visini više nema vegetacije, samo kamen, sipina i krpe snijega.

Utorak, 1. svibnja. Ovo je najteži, ali i trofejni dan. Na vrh sam stigla polumrtva. Ruke su mi se smrznule u rukavicama koje su imale prste i više uopće nisam mogla držati štapove. Kumar mi je dao svoje rukavice i uzeo moj ruksak. Svaki korak mi je bio težak, kao da su mi na nogama utezi od po deset kila. Namjerno pričam samo sebi, jer poštujem tuđe pravo da, ako hoće, šuti o svojim mukama. U svakom slučaju, uspon na



Članice HPD »Kapela« s vodičima
Kumarom i Balaramom Kandelom

foto: Vlasta Kovac

Thorung La meni nipošto nije bila pjesma. Iako sam imala tamne naočale, oči su me počele svrjeti i suziti, sve jače, dok na kraju uopće nisam mogla gledati, pogotovo ne u snijeg, nego bih stala i žmirila, pa onda opet malo pogledala, napravila nekoliko koraka i opet stala. Kao da mi je netko bacio pjesak u oči.

Ipak, unatoč svemu, prekrasno sam se osjećala okružena tim visokim planinskim vrhovima između kojih je nebo bilo tako intenzivno plavo i gdje mi se činilo kao da slušam tišinu. Na vrhu prijevoja u drvenoj kolibi mršavi Nepalac izbora na i preplanula lica kuhao je na štednjaku čaj. Najradije bih ostala sunčajući se u zavjetrini iza kolibe. Vesna je preko jakne navukla Dinamovu majicu s hrvatskim grbom, pa smo sve četiri za-uzele trijumfalnu pozu i slikale se pored šarenih molitvenih zastavica.

Silazak do Muktinatha na 3800 metara zaista je naporan. Strmina i sipina koja klizi pod nogama, vjetar diže pjesak, a mene oči sve nepodnošljivije svrbe. Obilazak Anapurne preporučuje se u pravcu suprotnom kretanju kazaljke na satu, kako bi se ovaj ružni i vrlo naporni komad puta išlo nizbrdo. Pa ipak sreli smo dvojicu Nijemaca koji su ovuda išli uzbrdo, baš u inat.

Srijeda, 2. svibnja. Muktinath je sveto mjesto i za nepalske hinduse i za budiste. Budistička

gompa i hram boga Višne tu stoje jedno uz drugo. Ususret nam dolaze brojni hodočasnici. Gracilne Nepalke, zamotane u svileni sari, s teretom guste duge odostraga svezane kose, penju se na visinu od 3800 metara u laganim sandalam.

Najdojmljivije fotografije snimila sam na putu od Muktinatha prema Jomosomu. Strma smeđa zemljana brda bez ijedne zelene travke, naborana poput harmonike i duboko dolje zelena krpica u kanjonu rijeke Khali Ghandaki. Ghandaki je vlastito ime, a khali znači crn, crne boje. Zelena oaza je selo Kagbeni,

odakle vodi put za tajanstveni Mustang, teško pristupačnu himalajsku tibetansku enklavu na granici Nepala i Kine.

U ovo doba godine rijeka je gotovo kao potok, hodamo po oblom kamenju kroz njezinu suho šljunčano korito. Cijeli dan, pa još jedan. Puše jak vjetar, sipi kiša. Prolaze neprekidne kolone mula i mazgi. U Jomosomu na 2700 metara opet je aerodrom, na koji zbog jakog vjetra avioni slijjeću i polijeću samo ujutro. Navodno svake godine poneki se avion zaleti u okolna brda, no to očito nikoga previše ne uzrujava. U Jomosomu je škola, pošta, nepalska vojarna. Duž riječne obale rastu vrbe. Na izlazu iz mjesta nasadi marelica.

Pješaćimo po deset i više sati dnevno. Žurimo, jer pred nama je još unaprijed isplanirano putovanje u Tibet. Komotnim tempom hoda se do dvadeset dana. Te večeri stižemo u Marphu, vrlo uredno mjesto s popločenim ulicama, kamenim kućama ravnih krovova na kojima se suše drva za zimu... Marpha na 2600 metara je pravi mali turistički gradić. U glavnoj ulici butik do butika: tibetanski suveniri, skupi nakit, vuneni šalovi i marame, šarene torbe, tepisi... Mnogi stanovnici Marphe rade kao gastarabajteri u Americi i u Engleskoj, najčešće po indijskim restoranima, te šalju kući novac i ulažu u turizam. Osim od turizma ljudi ovdje žive i od jabuka od kojih prave izvrs-

nu raku. Ujutro nam u hotelu poslužuju velike tople kriške torte od jabuka sa cimetom. Kao u najfinijoj bečkoj slastičarni! U hotelu je vrlo komzopolitska atmosfera: čuju se svi mogući jezici. Za našim stolom sjedi mladi par koji govori japanski: ona je Japanka, a on Velšanin.

Četvrtak 3. svibnja. Od Marphe do Ghase na 2010 metar prolazi se kroz jedan od najdubljih kanjona na svijetu, između planinskih masiva Dhaulagirija i Nilgirija, što na nepalskom znači bijela i plava gora, a obje gore su visoke preko 8000 metara. Planinarska staza vodi dijelom kroz crnogoričnu šumu, pa između polja zlatnožutog žita i ječma koje žanju krajem svibnja, te oaza crne plodne zemlje. Dan je oblačan i sipi kiša, pa se brda ne vide. No kada su se odjedamput oblaci razmagnuli i pred nama je suncem obasjan zabliještio Dhaulagiri.

Petak, 4. svibnja. Ghasa (2010 m) - Tatopani (1130 m). Ne vjerujem vlastitim očima! Na visini na kojoj je u Alpama goli kamen uz rijeku Khali Ghandaki na Himalaji rastu kaktusi, banane i naranče, cvatu bugenvilije i oleandri, crvene se grmovi hibiscusa. U Tatopanima spavamo u bun-galovima okruženim mediteranskom vegetacijom. Tatopani znači topla voda. Tu je termalni iz-

vor i bazen u kojem se brčka čovjek na čovjeku. Pitam se zar su se svi ti Evropljani, Amerikanci, Japanci i Australci penjali na Himalaju zato da bi se sada ovako gurali u majušnom bazenčiću? Pa doma imaju mnogo bolje i veće bazene.

Subota, 5. svibnja. Naš put je Tatopani - Beni - Pokhara. Napuštamo kružnu stazu oko Anapurne i spuštamo se u Beni na 830 metara odakle dalje ima cesta. No, toliko je loša da njome može proći samo džip. Kad smo konačno našli džip i krenuli prema Pokhari, izronivši iz mraka odjedamput se pred nama na cesti stvorila kolona ljudi s gorućim bakljama i transparentima. Maoisti. S druge strane su se pojavili ljudi u plavim platenenim haljecima, s plastičnim prozirnim šljemovima na glavi i drvenim toljagama. Policija. A mi između njih. Jedna faca u šljemu, pretpostavljam policijski narednik, navirila se kroz prozor vozačke kabine. »Majcice, lovimo tri opasna tipa«, reče mi on. »Samo dajte«, odgovorih poslušno. I policija nas propusti.

Naš je vodič Kumar izračunao je na koncu da smo od početka do kraja ture propješačile oko 400 kilometara. Ne čini mi se, ali možda je stvarno bilo toliko. Tko ne vjeruje, toplo mu preporučujem da sam podje i provjeri!

NA NAJVIŠEM VRHU EUROPE I ALPA

Kako su Gospičani stigli na Mont Blanc

TOMISLAV ČANIĆ, Gospic

U stogodišnjoj tradiciji ličkog planinarstva, 24. srpnja 2001. ostat će zabilježen kao dan kada su gospički planinari u prvom »ličkom usponu« stigli na Mont Blanc. Sedmoro članova HPD »Željezničar« iz Gospica nakon desetomjesečnih priprema uputilo se na ovaj ozbiljan planinarski pothvat.

Naime, nakon prošlogodišnjih uspona na Triglav u Sloveniji i Monte Coglians u Italiji, u društvu se rodila ideja o osnivanju visokogorske

sekcije, a jedan od njezinih prvih ciljeva uspon na Mont Blanc. Prve informacije o tom vrhu dao nam je planinarski prijatelj iz Samobora Rino Balić, koji je prema prvom prijedlogu trebao biti voda puta. No zbog nemogućnosti zajedničkih priprema i povećanih troškova, Gospičani su se morali samostalno uputiti na Mont Blanc.

Nas sedmorica koji smo bili najuporniji i obavili sve pripreme krenuli smo 21. srpnja u ranim jutarnjim satima do Rijeke i presjeli u unajmljeni

kombibus. Sve je dobro išlo dok nismo došli do Aoste i uputili se prema tunelu Mont Blanc, jer smo dobili s više strana informacije da tunel radi. Pogotovo kada je na naš upit na kraju autoceste na naplatnim kućicama Talijan odgovorio »Si, sempre drito!« Na naše veliko razočaranje, kod tunela su nas vratili, pa smo bili prisiljeni ići preko Piccolo Sant Bernarda za Francusku. Oko 23 sata došli smo u Sant Gervais, mjesto iz kojeg polazi željeznička prema početnoj točki uspona za Mont Blanc.

Sutradan smo u ranim jutarnjim satima već bili na željezničkoj stanici, odakle smo preko Belvedera otišli do početka uspona na 2100 metara. Početak uspona bio je uobičajen za alpski stil hodanja i što smo više odmicali nailazili smo na sve veći snijeg. Usput smo susretali planinare različitih nacionalnosti, ali smo naišli i na dvojicu Zagrepčana od kojih je stariji rekao: »Puknuo sam prema samom vrhu, uhvatila me visinska«.

Budući da smo bili puni kondicije i ovaj prvi uspon do Doma Tete Rosse (3157 m) od nešto manje od tri sata obavili smo bez problema. Oduševili su nas predivni pejzaži prema Raf de Gouteru i desno prema ledenjačkim padinama. Upravo dok sam bio na snježnoj uzvisini iznad doma, začula se lomljava i buka lavine najprije iz smjera Grande kuloara, a druga nekoliko stotina metara dalje. Planinari koji su se spuštali prema kuloaru su zastali i čekali da se lavina smiri.

U domu Ref de Tete Rosse smo uspjeli dobiti ležajeve u sobi, tako da nam je ovo bila prva od tri posljednje noći da smo normalno spavalii. Nakon odmora ustali smo se i spremili za uspon prema Ref de Gouter. Osjetio sam prve znakove visinske bolesti - glavobolju i pojčano lupanje srca. Mili Bože, kako li će tek gore biti, pomislio sam u sebi. Ujedno mi je palo na pamet da stavim na kušnju puno mlađe kolege i izjavim da sam odlučio odustati.

- Najbolje da se vratite - reče mi Alen bez puno razmišljanja vadeći ključeve od kombija, i tako nas pričekajte. Uzeo sam ključeve i čekao da zamaknu iza stijena prema kuloaru, a onda krenuo za njima strmom snježnom padinom. Kada sam se pojavio iza stijena upravo su svi prošli kuloar ili takozvani »ruski rulet«. To je prolaz od nekih četrdeset metara preko žljebova kroz koji

se vrlo često odranja led, kamenje i poneka lavana, ponajviše u poslijepodnevnim satima.

- Eno Čanića - povikao je netko, a Tome koji je bio posljednji vratio se da me naveže, kako bih lakše prošao tu snježnu padinu.

- Nema problema, dobro mi je sad - rekao sam Tomi i pogledom ispratio Alenu, Josipa, Ivicu i Mladena koji su nestrljivo žurili prema Raf de Gouteru. Tome, Ćoa i ja nastavili smo dalje, ali po jednom dijelu gdje je bilo dosta kamenitog terena, imao sam problema s derezama, koje su mi počele spadati. Tada sam primijetio da ih nisam dovoljno zategnuo, a osim toga lijevu sam derezu stavio na desnou nogu i obratno. Nastavio sam bez dereza, ali sam ih ipak morao staviti kada sam došao do nove snježne i zaledene strmine.

Što sam se više penjao osjećao sam se sve bolje, pa smo Tome i ja počeli poneke i pretjecati. Bili su to Kinezi i neki domoroci, koje su u navezu vodili vodiči. Bar se ne mučim onako kao oni, razmišljao sam. Do Ref de Goutera (3863 m) sam došao za nepuna tri sata i tada se prisjetio da su nas neki uvjeravali da od Ref de Tete Rosse ima četiri sata, a neki opet da ima svega dva sata.

Ref de Gouter je velik i vrlo kvalitetno sagraden dom ispod stoljetnog ledenjaka i glavna baza za uspon prema vrhu Mont Blanca. Kada smo ušli u dom imali smo sreću, pa smo se smjestili za jedini prazan stol od kojeg se nismo htjeli udaljavati, jer bi ga sigurno izgubili. Prije nego sam naručio špagete i juhu, osjetio sam pojčanu glavobolju. Poslije ručka domar nas je sve zamolio da izademo, jer je bilo vrijeme za čišćenje prostorija. Iskoristio sam priliku i popeo se na strmi snijeg iznad doma, ali me pojčani rad srca natjerao da se brzo vratim natrag.

Bojali smo se da ne ostanemo bez mjesta jer je bila strahovita gužva. Vjerojatno preko 130 ljudi. Ipak, uvijek je netko bio dežuran za stolom, pa smo ostali, iako je domar ranije rekao da nema mjesta i da odemo do posljednjeg bivka tzv. lumenke - Ref Vallota (4300 m). Samo mi još to treba da moramo dalje! Ipak, bili smo među srećnicima koji su ostali u domu, pa nas nije smetalo što smo spavalii u vrećama pod stolom.

U 1 i 30 buđenje i pripremanje opreme za uspon na vrh. Dok sam oblačio navlačne hlače i pojšas dolazim u dvojbu ići na vrh ili ne. Još kad

je netko rekao, ako nekom bude slabo na stazi, neka pričeka ili se vrati, dvojbe je nestalo i odlučujem da ne idem dalje. Ipak sam dosta stariji od ostalih, pa ne bi imalo smisla da ih zakočim, razmišljao sam u sebi. Ne vjerujem da bi me ipak ostavili na stazi u slučaju da ne bih mogao dalje. Zato sam im zaželio sretan uspon i nakon što sam im dao sponsorske zastave koje su bile kod mene, vezali su se u dva naveza, na čelu kojih su išli Tome i Alen, pa se nisam morao odviše brinuti. Kada su otišli, zamolio sam domara da mi da jedno mjesto za spavanje u sobi, jer je većina otišla na uspon. Jedva sam dočekao spavanje na krevetu, jer na podu u vreći gotovo oka nisam sklopio.

Oko 12.30 iscrpljen, ali ozarena lica pojavio se Čoa. »Uspjeli smo!«, rekao je uz smiješak, čestitao sam mu, a u sebi suzdržavao suze radosnice. Moj san da Gospićani dođu na vrh Mont Blanca se ispunio! Uvjeren sam da sam tog trenutka bio sretniji od bilo kojeg među njima koji su došli na vrh!

Dok su nakon kraćeg odmora Alen, Ivica i Josip krenuli već prema Ref de Tete Rosse i željeznici, mi ostali smo počeli sa spuštanjem. Što smo se više spuštali nestajalo je glavobolje, a i srce se normaliziralo. Cilj nam je bio doći do željeznice do 18 sati jer smo dobili obavijest da tada kreće zadnji vlak za Sant Gervais. Došli smo nekoliko minuta prije, ali je ipak vlak išao u 18.30. Tu smo zatekli ostale i zajednički otišli u kamp. Pomalo me čudila skromnost mojih mladih prijatelja, pa sam se zapitao zar mi Ličani ne znamo slaviti naše uspjehe? To nam je sigurno u mentalitetu, zaključio sam. Svaki je individualno u sebi proživljavao sreću i ponos koji osjeća.

U kampu smo raspremili stvari, odjeća i obuća su se sušili, a samo Mladen i ja smo odšetali u grad da osjetimo barem djelomično noćni život ovog prekrasnog francuskog gradića. Sljedećeg



Gospićani na Mont Blancu sa zastavom svoga grada

dana smo se samo odmarali, pisali razglednice sponzorima, rodbini i prijateljima i razgledali Chamonix.

Da nismo drugog dana otišli iz Chamonixa žičarom do Aiguille du Midi (3842 m), ne bismo se vratili potpuni sa cjelovitim slikom Mont Blanca i svih predivnih terena i mjesta vezanih uz ovaj jedinstveni turističko-sportski kompleks. Preko 100 godina građeni objekti u stijenama u potpunosti su opravdali svoje postojanje, a brojni turisti ne žele dati 50 DEM za odlazak žičarom do grandioznih objekata u stijenama. Za uspon od Aiguille du Midi na Mont Blanc govore da je duži ali blaži. Na tornjevima ove turističke atrakcije nalaze se i dalekozori pomoću kojih se mogu približiti i ostali vrhovi iz skupine Mont Blanca, a također i čuveni Matterhorn i Zermatt. Nekoliko stotina metara ispod vide se brojni šatori na snijegu, a oko vrhova kruži dežurni helikopter. U samim objektima Aiguille du Midia nalazi se više restorana, muzej i niz vidikovaca.

Na put kući krenuli smo 26. srpnja prepuni ugodnih i lijepih dojmova za Hrvatsku. Ovaj put preko Švicarske i Grand St. Bernarda. U Gospići smo došli 27. srpnja, a ugostitelj Nikola Milinković nam je priredio svečani doček. Na kraju ne sumnjam da osvajači Mont Blanca s ovog pothvata neće izvući neke pouke, ukoliko žele ići dalje.

PLANINARSKI VLAK KARLEK

MILJENKO PAVEŠIĆ, Ogulin

Eto, punih šest sezona vlak zvan Karlek redovito i neumorno vozi na pruzi Zagreb - Ogulin - Zagreb. Stane samo jedamput, u Karlovcu. Bez obzira kako tko gleda, u biti Karlek je pravi planinarski vlak. Kroz dva ljetna mjeseca, najviše je putnika s planinarskom opremom. No, ima tu i onih ljubitelja prirode koji uglavnom subotu prošedu na ogulinskom moru - jezeru Sabljaci. Najbrojniji su oni koji silaskom s vlaka, fotografiranjem sa klečkom vješticama i dobivenim informacijama žure na obližnji autobusni kolodvor, gdje čekaju autobusi za Klek, Bijele i Samarske stijene, Bjelolasicu i Modruš. Svi žele vidjeti Ogulin s njegovom prekrasnom okolicom, s njegova tri jezera, pet rijeka, čarobnim Klekom, biserom prirode Samarskim i Bijelim stijenama, Bjelolasicom, Modrušem, Viničicom, s njegovim legendama o klečkim vješticama, o ogulinskom Romeu i Juliji, Zavičajnom zbirkom, planinarsko-alpinističkom zbirkom, Malim poljem, Klečkom dragom... gdje bi bio kraj nabrazanju.

Ipak, vrijedi se osvrnuti kako je sve to počelo. Već sada pomalo davne 1996. godine, krajem mjeseca lipnja prvi je Karlek stigao na željeznič-

ki kolodvor Ogulin. Čekaju ga klečke vještice, turistički djelatnici i podosta znatiželjnika. Karlek stane, otvore se vrata četiriju vagona i izade sedam putnika! Narodna poslovica kaže: nekad bilo sad se spominjalo, ili još ljepše: spomenulo se ne povratilo se!

A ove 2001. godine, šest godina kasnije Karleku se morala dodati još jedna garnitura vagona jer, dolazilo je po 700 putnika planinara i izletnika. No, promijenilo se je mnogo toga. Sada Karlek ima i poseban vagon za bicikliste tj. posebne kuke gdje se bicikli vješaju. Ove je godine počeo prometovati i Karlek koji polazi iz Rijeke. Što će još biti sa Karlekom?

Duša organizacije i osmišljenosi široke promidžbe Karleka i ogulinskog kraja i jedan od bitnih idejnih tvoraca tog eko vlaka Karleka je direktorica Turističkog ureda Ogulin gospođa Ankica Puškarić. Ona je neumorna, stiže do svakog kutka, uvijek se nađe tamo gdje nešto treba popraviti, dotjerati, OSMISLITI. Napisao sam osmislići velikim slovima, jer ideja je ta koja iznjeđri i materijalizira, ostalo je fizički rad.

Što kazati na dolazak ove godine u Ogulin sedamdeset dvojice razno-raznih dopisnika brojnih domaćih i stranih listova? Bio je čak i dopisnik Reutersa. S tom zbilja eminentnijom grupom bio je i ogulinski gradonačelnik Ivan Vučić, predsjednik gradske skupštine Jure Turković. Tu je bio i direktor HŽ-a gosp. Drempetić. Nije izostao niti direktor Turističke zajednice Karlovačke županije gosp. Pugar i mnogi drugi. Vrijedi istaći da je Karlekom dolazio u Ogulin i dugogodišnji urednik »Hrvatskog planinara« dr. Željko Poljak, a i novi je urednik Alan Čaplar ove godine



Na kolodvoru u Ogulinu

foto: Miljenko Pavešić



Doček

foto: Miljenko Pavešić

nekoliko puta koristio Karlek. Uveo je i novinu. Budući da ubrzo poslije Karleka dolazi vlak za Rijeku, kupio je povratnu kartu za Vrbovsko (22 kn) i obišao Kamačnik. Jasno ne sam, već s manjom skupinom.

Može nam služiti na čast da se Karlek uvrstio u našu muzičku riznicu. Gospođa Darinka Stojić napisala je zbilja dojmljivu pjesmicu koju je uglazbila prof. Lidija Stipetić, obje Ogulinke. Možda se pjevni Karlek svidi tvorcu planinarskih pjesmarica Vladimиру Jagariću pa Karleka uvrsti u iduću.

Praizvedba »Karleka« bila je na koncertu Hrvatskog pjevačkog društva »Klek« iz Ogulina, održanog u prepunoj kino dvorani 16. rujna 2001. godine u 20 sati. Evo te pjesme:

KARLEK

Karlek, karlek, eko-vlak
Karlek vlak je veseljak
vozi nas na gorski zrak
svima nudi sunčev trak
gorskog vjetra dodir blag
cvjetnih polja mekan sag
susret s nekim tko je drag
Oguline, evo nas!

Za srce krepko
za korak lak
vozi nas Karlek
na gorski zrak
vozi nas u mali raj
ogulinski lijepi kraj

Karlek, karlek, eko-vlak
Karlek vlak je veseljak
i radosti naše znak

Sad silazi, sad se penje
malo škripi, malo stenje
kilometre brzo hvata
kroz krajolik prepun zlata
Oguline, evo nas!

Za srce krepko...

Karlek, karlek, eko-vlak
Karlek vlak je veseljak
u Karleku šala, smijeh
a smijeh je lijek
a smijeh je lijek
i Karlek se s nama smije
priateljski uzvikuje:
Nek vam bude ovaj dan
srca pun i nasmijan!

KAKO JE KAPELA DOBILA IME

ZVONKO TRDIĆ, Ogulin

Rijetko tko Kapelu doživljava kao jedinstven planinski masiv. Tome osobito doprinosi njena razvedenost. Češće ju znamo kao Bjelolasicu, Klek, Bijele stijene, Bitoraj, Javornicu, Koločvartske stijene, Višnjevicu, Seliški vrh, Crni vrh ili Makovnik. Pa zar je sve to Kapela?

Planinski lanac Kapela pruža se u duljini od 85 km, smjerom jugoistok-sjeverozapad, kao i ostatak Dinarida. Prostire se na 4650 kvadratnih kilometara, pretežito šumovite površine. Šuma je prošarana prostranim kraškim poljima i livadama. Ljepote Velike Kapеле su dobro poznate



Ostaci samostana Sv. Nikole kod Modruša

planinarima i izletnicima. Malu Kapelu je tek trebalo otkriti. Na žalost, to će učiniti neki budući planinari, kada se uklone minska polja zaostala iz Domovinskog rata. Kretanje ovim dijelom planine za sada nije sigurno.

Planinsko sedlo visoko 888 metara dijeli Kapelu na Veliku i Malu. Pouzdano znamo da su tuda prolazili japodski i rimski putovi. Bila je to glavna prometnica između Senja, tada najznačajnije luke tog dijela Jadrana i unutrašnjosti.

Na 623 metra visokom brdu, smještenom između Modruša i prijevoja, bio je veliki pavlinski samostan sv. Nikole. U onovremenim listinama se spominje kao samostan »sv. Mikule na Gvozd«. Samostan je osnovan u drugoj polovici 14. stoljeća Frankopani su samostan obdarili bogatim posjedima, tako da je u njemu znalo boraviti do 80 redovnika. Služio je i kao konačište za putnike koji su prelazili preko Gvozda - kako se tada zvala Kapela.

U vrijeme turskih provala samostan sv. Nikole na Gvozdu teško stradava i biva potpuno napušten. Tek 1708. godine pavlin Matevčić na ruševinama podiže novi, mnogo manji samostan, za tri redovnika i s nekoliko soba za putnike. Uza samostan obnovio je i kapelu sv. Nikole. Po

toj kapeli narod je nazvao i ono planinsko sedlo preko kojega vodi put iz Karlovca za Senj.

Prijevoj nalazimo prvi puta imenovan imenom Kapela u izvješću ratnog vijeća od 1655. godine. Narod je po pavlinskoj kapeli počeo, postupno nazivati i susjedne gore. Za cijeli planinski masiv, ime Kapela nalazimo prvi put godine 1692. u pismu senjskog kapetana, grofa Rudolfa Edlinga. U pismu pak kralja Leopolda I. od 30. lipnja 1696. nalazimo već dvije gore Kapele. Jedna je nazvana Velika Kapela u koju su bili uključeni vrhovi: Klek, Bitoraj (ne Burni Bitoraj iznad Vrata) i Bjelolasica, dok se istočni nastavak prema Plaškom i Plitvicama nazivao Mala Kapela.

Danas u Velikoj Kapeli nema pavlinskog samostana, jer je car Josip II., 1786. godine ukinuo red pavlina pa je napušten i s vremenom porušen. Pored zapuštene šumske ceste, kako danas izgleda stara, Struppijeva »Jozefina«, tužni su ostaci velikog samostana za kojeg povjesničari tvrde da je u njemu vrlo vjerojatno, bila prva glagolska tiskara u Hrvatskoj. Isto tako sablasno stoji i dio zida kapele po kojoj je ime dobila cijela planina.

Nastanak imena Kapela nije legenda, već povjesna činjenica.



Proljeće na Črnac Polju u Kapeli

foto: Zvonko Trdić

120 GODINA PIRAMIDE NA PLEŠIVICI

MIRKO KOS, Jastrabrsko

Ove se godine navršilo 120 godina otkako je na vrhu Plešivice u Samoborskom gorju, na visini od 779 metara izgrađena prva piramida. Izgradilo ju je 1881. godine Hrvatsko planinarsko društvo, samo sedam godina nakon svog osnivanja (1874.), a 4 godine nakon izgradnje drvene piramide na Sljemenu iznad Zagreba.

Drvenu piramidu visoku 10 metara i uz nju drveni »čardak« (kolibu) izgradio je građevinski poduzetnik Hamílkar Praunsperger iz Samobora po nacrtima društvenog arhitekta HPD-a Milana Lenucija, po cijeni od 524 forinta.

Piramida je odmah osigurana na iznos od 400 forinti. Svečano otvorenje piramide obavio je tadašnji predsjednik HPD-a akademik Ljubomir Vukadinović, a sudjelovali su ugledni građani Zagreba Ivan Benigar, Ljudevit Beluš, Nikola Faller (ugledni muzičar i ravnatelj opere), braća Franjo i Vilim König, grof Miroslav Kulmer, Levin Schlosser Klekovski, dugogodišnji tajnik HPD-a, te dr. Matija Štefinović, dr. Lovro Vrbanić i dr. Fran Vrbanić.

Čardak je na žalost ubrzo dotrao, a piramida je izgorila 1903. godine. Središnjica HPD-a u Zagrebu 1905. godine podiže novu željeznu piramidu, visoku 6 metara po cijeni od 1100 kruna.

Na dan 29. lipnja svečano je predana planinarama na korištenje. Na žalost, već slijedeće 1906. godine bila je zlobnom rukom toliko oštećena da je popravak stajao 100 kruna. Još je gore stradala za vrijeme prvog svjetskog rata, kada su na njoj istrgane željezne šipke, skinut i ukraden gromovod, te pokidane stube i nasloni, tako da je prijetila opasnost potpune devastacije. Da se sprječi razaranje tog kulturnog spomenika, odlučilo je HPD izvesti nužne popravke i piramidu obnoviti u prvotnom obliku.

Popravljena piramida predana je svečano uporabi u nedjelju 19. X. 1924. godine, uz mnogobrojno sudjelovanje članova HPD-a središnjice i njenih podružnica Sljeme iz Zagreba, iz Jastrebarskog, Samobora, Duge Rese i Siska.

Tokom drugog svjetskog rata piramida je ponovo znatno oštećena. Otkinuta je i odnijeta kompletna ograda okruglog centralnog stubišta i gornje platforme, kao i pojedini dijelovi ukrućenja stupova. Prilikom geodetske izmjere, piramida je upotrijebljena kao triangulacijska točka, pa je ukrućena drvenim prečkama od posjećenog drveća oko vrha, a na njezinoj platformi podignut je nekoliko metara visoki signal.

Budući da piramida nije bila uporabiva za planinare, dogovorom tadašnjeg PD »Končar« iz Zagreba i PD »Jastrebarsko«, 1955. godine rasstavljeni su ostaci stare piramide, koje su jaskanci prenijeli do ceste na kamion, te prevezli u tvornicu »Končar«, gdje je načinjena nova.



Današnja piramida na Plešivici

foto: Mirko Kos

Otvorenie nove piramide bilo je 23. VI. 1957. Okupilo se tada preko 200 planinara i delegata PSH, PS Zagreba, te iz društava »Zagreb«, »Željezničar«, »Grafičar«, »Cepin« iz Podsuseda, »Japetić« i »Maks Plotnikov« iz Samobora, »Vi-

nica« iz Duge Rese, te članovi PD »Jastrebarsko« i »Rade Končar«, kao i 6 planinara iz Prijedora.

Ova piramida, hvala Bogu, stoji neoštećena već 44 godine i služi mnogim planinarima, koji često posjećuju vrh Plešivice.

USPON NA STRAHINJŠČICU 1901. GODINE

Kako se planinarilo prije jednog stoljeća

prof. dr. ŽELJKO POLJAK, Zagreb

Hrvatsko planinarsko društvo je u svojim počecima priređivalo svega po nekoliko izleta godišnje, obično vrlo lakih, bar za naše današnje shvaćanje. Na teže pohode članovi su išli na svoju ruku, obično po dvojica-trojica. Izgleda da se najavljeni društveni izlet na Strahinjščicu smatrao težim pohodom (!?) jer je obeshrabrio ne samo predsjednika nego i oba potpredsjednika (svi su imali vrlo važne privatne ili službene razloge). Agilni tajnik prof. Vjekoslav Novotni nije se mirio s takvom situacijom jer ih je u Krapini čekala netom osnovana društvena podružnica - jedna od prvih u Hrvatskoj - pa je na svoju ruku organizirao izlet za one koji nisu odustali. Sumnjamo da je taj izlet obilovalo tolikim krasotama, ali je tajnik u »Hrvatskom planinaru« (broj 8-9, 1901) izlet opisao u superlativima, možda zato da izazove zavist onih koji su odustali. Među recima može se naslutiti da ih je peklo žarko ljetno sunce, a ni vidik nije bio osobit zbog sumaglice. Evo doslovног opisa tog puta, s tadašnjim pravopisom i simpatičnim arhaizmima. Pripomenimo da se tada vrh Strahinjščice zvao Goleš (danasa Sušec) i da vidik nije sprečavala šuma kao danas:

»Prema zaključku odborskem imalo je društvo poći na dan 29. lipnja u Krapinu i na Strahinjščicu, ali je većina odbornika društvenih uz predsjednika i oba potpredsjednika zapričećena važnim što privatnim, što zvaničnim poslom zavremena javila da ne može na taj dan na put taj. Tajnik je društveni prema tome na svoju ruku privatnim pismom zamolio mnogomarnoga načelnika vinorodnog, glasovitog mjeseta Krapine, da mu priskrbi provodiča, ne htijući i ne smijući uz take prilike na ime potpunoga društva cielu podruž-

nicu angažovati, a htijući ipak pokazati dobru volju društvenu na to, što je taj izlet već prošle godine zasnovan i odlučen, a ipak ostao sasvim neizведен.

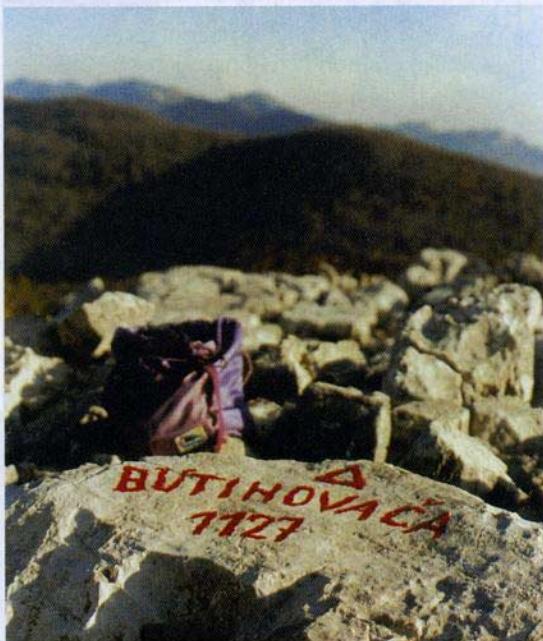
Ona mala, ali vesela šaka planinara kreće dakle željeznicom oko 8. ure iz jutra u Krapinu. Na kolodvoru imadosmo čast pozdraviti kot. predstojnika i načelnika uz neke druge znance i prijatelje, koji se tuj slučajno desiše. Iza kratke stanke kod »Krune«, gdje nam još uz druge prijatelje i vrli domaći župnik blagoslov i sretan put zaželi, digosmo se iz debele ugodne hladovine iza 11 sati na ono zlato toplo sunce, koje nas nije boljelo, ma nas nevriednike i jest dobro grijalo. Na čelu nam domaći kot. šum. pristav Šubert - brzognog! - sa jednom gospodnjom - jedinom Zagrebcankom popesmo se relativno dobrim i ne teškim usponom za jedan i pol debela sata na Goleš, vrh jedan Strahinjščice na 846 metara. I danas nam nije žao što smo se dali na sunce, jer se slatko naužismo zraka i vidika gorskog na sve strane, ako i ne dalekog radi zamagljena obzora. Zdravi se i veseli vratismo pod noge Goleša ka Zorku, skromnom gostioničaru, koji nam hladnom vodicom razblaži znojno čelo a krepkom piletinom ispravi oslabljeli želudac sve u veselu i bezbržnu razgovoru sa prijateljima iz Krapine, koji nas tu posjetiše. Iza šeste ure se svi zajedno (nas 15 na jednim kolima) odvezosmo u Krapinu pod stari grad, na koji se nas nekoliko popesmo na brzu ruku, da ne prikasnimo na vlak večernji. Tko će reći, da se je zasitio krasna vidika i veselja? Tko neće hvalu izreći prijatelju Šubertu na požrtvovanom i - vrućem - vodstvu? Podjimo i opet u Krapinu!«

NOVOM GREBENSKOM STAZOM KROZ DABARSKE KUKOVE

VLADO PRPIĆ, Baške Oštarije, Velebit

Zaljubljenike Velebita zasigurno će oduševiti nova planinarska staza koja se proteže od Dabarske kose preko Butinovače, Širokoga Kuka, Škrbine, Vranjega kuka, a spaja se ponovno s Premužićevom stazom na Prpić kosici na izlasku iz Malog Papratnjaka.

U namjeri i želji da što je bolje moguće bolje osmislim prilaze ovome stjenovitom lancu kukova, nije bilo moguće izbjegći i neka zahtjevnija mjesta, upravo zbog potpunijeg doživljaja. Na prvi se pogled ne dobiva dojam nečega posebnog, osobito ne gledano s primorske sunčane strane, zbog šumovitosti do samih vrhova i blažeg nagiba. Međutim, iz samoga i Crnoga dabra gdje je



Na vrhu Butinovače foto: Vlado Prpić

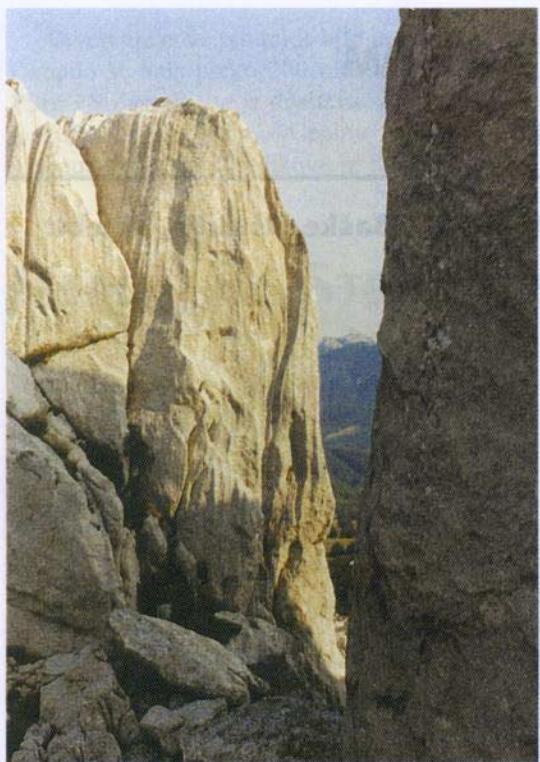
rasjedna pukotina duboka, raskoš neočekivanih oblika mijenja sliku.

Karakterističan fenomen Dabarskih kukova doživljava se iz bliza. Zato krenimo, ovaj puta sa Dabarske kose. Na početku kamenita i travnata golet grebenom Bačić kose obrasle raslinjstvom biljnog svijeta primorske padine počima uspon na Butinovaču. Crni grab, crni jasen, mukinja oskoruša, udika lijeska mješaju se s pretplaninskom bukvom. S poneke čistine stare slike postaju novima, divite se Čelini, kao da se niste nikada vidjeli. Pod samim vrhom okrenuta prema Ravnom dabru dočekuje nas dugačka terasa.

Ponešto uz pomoć ruku po razlomljenim slojevitim stijenama površinski vrlo krhkima stižemo na 1127 metara jedan od dva vrha Butinovače. Mnoštvo poznatih i nepoznatih vrhova bude



*Pogled od Vranjeg kuka
prema Bačić kuku foto: Vlado Prpić*



Motiv s Vranjeg kuka foto: Vlado Prpić

znatiželju, kad-tad mora se i tamo otići. Rusovo (1332 m), Golić (1285 m), Crmušina (1314 m), Kokir (1255 m), Razvršje (1210 m)...

S neznatno nižeg susjednog vrha pogled je bolji na Veliki i Mali Papratnjak. Nekada obradivane površine sagrađene suhozidom danas je priroda uzela pod svoje, pa se i ne vidi da još je to bilo uzeto. Maleno sedlo zvano Procip između Butinavače i Širokoga kuka križanje je prije stal-

no korištenih puteva. Spuštanje na ovaj prijevoj zahtijeva nešto više opreza, ali zato »bogati duš«. Jedan put spušta se sjeverno bukovom šumom na Bukovi dolac padno Vranjković kuka, gdje je račvanje za Ravni odnosno Crni dabar.

Drugi također dobro očuvani puteljak uradijan od domaćih planinara vodi prema Malom Papratnjaku, a treći u smijeru Velikog Papratnjaka na cestu kod Duboke. Dok je vrvio život u Dabrima ovo su bile važne komunikacije prema Baškim Ošarijama i Karllobagu.

Mlada šuma šarenog sastava skriva Široki kuk (1081 m), ali samo sa ove strane. Crni Dabar iz ptičje perspektive. Da nije raslinjstvo geometrijskih oblika ne bi traga ni bilo nekadašnjem ljudskome prisustvu. E, moj Dilinoga* - priroda dala, priroda uzela.

Od prilike smo na sredini lanca Kukova, najljepše hidrogeološko djelo na vidokrugu od Grabara do Bačića. Brojna strma točila nastala dugotrajnim radom oborinskih voda i rataranjem kamene površine čine dodatni kontrast. I tako grebenom Škrbine gore-dolje sve do Vranjega kuka. Na živopisnom sedlu Maloga Paratnjaka počima uspon na Vranji kuk, a put ka VPP-u vodi nas rudinama oštре vlasulje na dno ponikve. Manjim usponom kroz bukovu šumu stižemo za oko dva sata hoda do Prpić kosice.

Planinarska želja za nečim novim odvukla je nekolicinu opatijskih, vinkovačkih i zagrebačkih planinara ovim grebenskim putem još prije njegova završetka. Sredinom listopada staza je posve dovršena, a zahvalnost za nesebičnu pomoć pri njenom uređenju dugujem profesorici Ani Lemić.



Vidik s Velebita na more i otok Pag foto: Vlado Prpić

* Dilinoga je prvi stanovnik Crnoga Dabra

PREDsjEDNIK MESIĆ NA SJEVERNOM VELEBITU

mr. DARKO DOMIŠLJANOVIC, Konjčina

Dana 5. lipnja 2001., povodom potpisivanja Sporazuma o uključivanju Nacionalnog parka Sjeverni Velebit u projekt Međunarodne zaklade za zaštitu prirode i okoliša (WWF) »Gift to the Earth«, predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić, predstavnici Mediteranskog ureda WWF-a, Ministarstva zaštite okoliša i prostornog uređenja, Zelene akcije i brojni novinari posjetili su sjeverni Velebit. Kao upravo za taj dan naručeno, lijepo sunčano vrijeme, bez jednog oblaka omogućilo je prekrasan pogled na jadranske otoke Krk, Goli otok, Prvić i Cres.

U okviru jednodnevног boravka na Velebitu, predsjednik RH je obišao Velebitski botanički vrt u Modrić docu, prekrasnoj kotlini podno Zavižana, okruženoj s jugoistočne strane Balinovcem (1601 m), sa sjeverne Velikim Zavižanom (1677 m) a s južne Velikom kosom (1620 m). S velikim interesom i oduševljenjem, predsjednik je razgledao rijetke i ugrožene vrste biljaka kao što su velebitska degenija, hrvatska sibireja, velebitska kamenika, hrvatsko zvonce i mnoge druge.

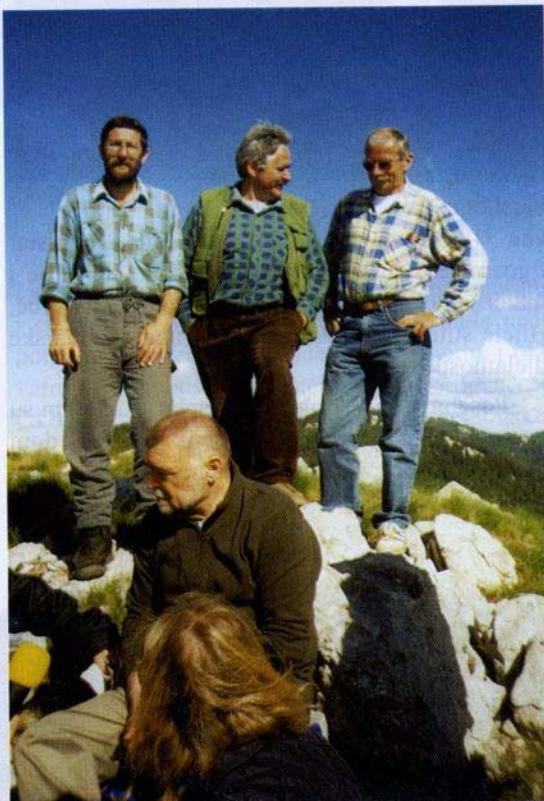
Iz Velebitskog botaničkog vrta, u društvu svojih pratitelja i suradnika uputio se strmom cestom prema planinarskom domu »Zavižan« (1594 m), gdje su ga dočekali predstavnici Hrvatskog planinarskog saveza, dopredsjednik Vladimir Novak, predsjednik IO HPS-a Franjo Novosel i član IO HPS-a Darko Domišljanović.

U vidljivo dobroj kondiciji predsjednik RH Stjepan Mesić se sa dijelom ekipe popeo na Zavižansku kosu, vrh s kojeg se prekrasno video otok Rab i još dalje. Duži odmor na vrhu, uz obavezna fotografiranja i neizostavne viceve, iskorišten je i za konstruktivan razgovor o definiranju obveza Hrvatske po potpisivanju sporazuma »Gift to the Earth«. Ovu priliku iskoristili su dopredsjednik HPS Vladimir Novak i predsjednik IO HPS Franjo Novosel da daju i istaknu osobit značaj potpisivanja Sporazuma koji će između ostalog zasigurno omogućiti bolju suradnju planinarske orga-

nizacije, Ministarstva zaštite okoliša i NP Sjeverni Velebit, kao i kvalitetnije rješavanje svih pitanja vezanih uza zaštitu prirode Velebita.

Po povratku u planinarski dom predsjednik je iskazao zanimanje i za rad meteorološke postaje o čemu ga je detaljnije upoznao Ante Vukušić, domaći planinarskog doma i voditelj postaje.

Nakon, za ovu priliku priređenog, domjenka s ovjim sitem i domaćom travaricom, predsjednik Mesić se sa svojim suradnicima uputio natrag prema Krasnom, obećavši da će ubrzo ponovo doći što potvrđuje vječnu istinu o Velebitu, istinu o ljubavi na prvi pogled.



Predsjednik, planinari i novinari na Zavižanskoj kosi foto: D. Domišljanović

ZAŠTO DOM UPRAVO NA ZAVIŽANU

Na rubu legendi i priča, četvrti dio

prof. KRUNOSLAV MILAS, Zagreb

Vjerujem da će se većina naših planinara složiti da je planinarski dom na Zavižanu mjesto s najljepšim pogledom u našim planinama! Zato ćemo ovaj put ispričati jednu, među planinarima malo poznatu priču upravo o odabiru lokacije za taj dom.

Kako je pocetkom XX. st. Velebit postao sve popularniji među planinarama, rodila se ideja da se na njemu izgradi nekoliko planinarskih kuća ili skloništa. Jedan od pokretnača akcije izgradnje domova po našim planinama bio je dr. Ivan Krajač. Taj Senjanin po rijeckom, a pravnik u Jastrebarskom, kao politički aktivan HSS-ovac bio je neko vrijeme i ministar trgovine i industrije u vladi u Beogradu, pa je i materijalno pomagao izgradnju domova (Obruč, Bijele stijene, Zavižan), kao i druge planinarske djelatnosti.

Posebna mu je briga bio Velebit, na kojem su postojali tek sklonište na Mirovu i Gojtanov dom podno Crnopca. Plan je bio sagraditi jednu kuću



Današnji dom »Zavižan«

foto: Tomislav Marković

na južnom, a drugu na sjevernom dijelu Velebita. Za izgradnju kuće na sjevernom Velebitu Krajač je već 1922. predložio lokalitet podno Vučjaka, na obronku Zavižanske kose. Međutim, jednako dobar planinar i poznavatelj Velebita i pisac prvega vodiča po toj planini, dr. Josip Poljak, smatrao je da to nije najbolje mjesto za kuću jer je izloženo snažnim udarima bure i na samom je rubu gorskog masiva. Novi bi dom, smatrao je on, tre-



bao biti bliži okolnim zanimljivim vrhovima. Zato Poljak u HP 1926. predlaže da se kuća sagradi na jugozapadnoj strani Jezera, na podnožju Malog Rajinca, uz put za Lubenska vrata. Mjesto je zaštićeno od bure, snježnica za opskrbu vodom nije daleka, dobro je ishodište za ture u tome dijelu Velebita, a i da Krasna je svega dva sata hoda.

Krajač mu već u idućem broju HP odgovara kako na Zavižansku kosu dolazi sve više turista upravo s morske strane. I pristup je lakši, jer se od Oltara s 900 m lagano dižemo na 1600 m, dok bi se prema Jezerima prvo spuštali na 650 m, a zatim uspinjali na 1200 m. Zavižan jeste podložan buri, ali je i okrenut suncu s malo snijega i magle, pa je zato pogodan i za zimske uspone. Blizina vrhova i nije neki argument. Mnogo je važnije, zaključuje vizionarski, »pogled na more, otoče i Velebit, koji je neprispodobiv i, moram reći, jedan od najljepših što sam ih uopće u planinama uživao, pa bi i sam taj pogled bio dovoljna motivacija za posebnu kolibu!«

Na kraju još usputna pouka nama planinarima danas: iako se nisu slagali, Poljak i Krajač se nisu zbog toga svadali! Krajač je kao ministar finančirao Poljakov vodic po Velebitu, a ovaj je upravo njemu, kao velikom poznavatelju Velebita, dao svoj tekst da ga redigira i dotjera podacima!

Siguran sam da i ova priča zasluguje da jednom postane dio velebitskih legendi. Jednako će se tako vremenom i niz drugih događaja pretočiti u priče koje će, dakako, biti sve manje povezane uz vile, vragove i čudesa, a sve više uz život naš svakidašnji. I Premužićeva je staza već postala legenda. Ili Tatek i njegovo sklonište... I druge kuće



Krajač kao ministar u svečanom odijelu

i skloništa. A tu su i priče o velebitskim tunelima i cestama i tko zna čemu sve ne. Nikada neće ponestati materijala za priče po domovima i oko vatre tijekom dugih i opuštenih planinskih večeri. Oko njih, u mraku, čuvati će ih vile Velebitske. Ali, o vilama, i ne samo velebitskim, drugi puta!



POKAZNA VJEŽBA GSS HPS NA BIOKOVU

Uz skupštinu IKAR-a u Makarskoj

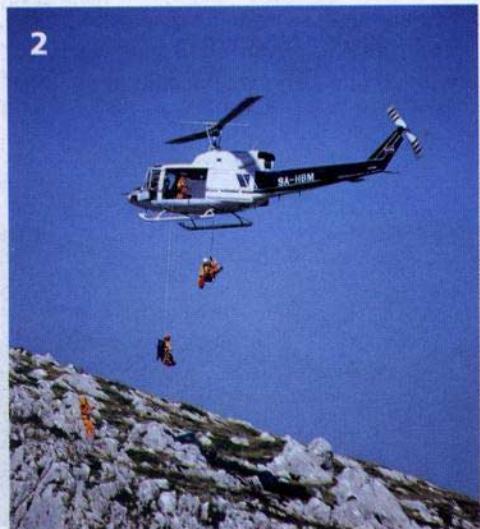
tekst i fotografije: DARKO BERLJAK, Zagreb

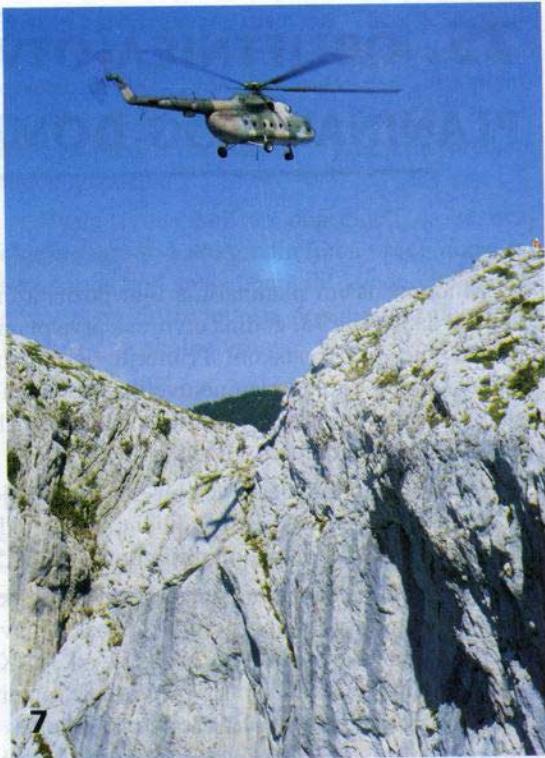
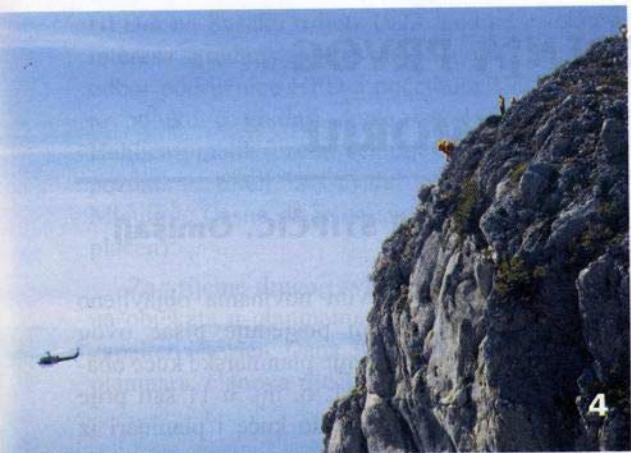
Od 3. do 7. listopada ove godine u Makarskoj je održan sastanak i 53. opća skupština IKAR-a (Međunarodne komisije za alpsko spašavanje).

Običaj je da na tim susretima domaćin održi vježbu, pa je tako i Gorska služba spašavanja HPS ovaj put vrlo uspješno obavila pokaznu vježbu spašavanja helikopterom 5. listopada u stijenama Biokova, pred više od 500 promatrača. Polovica tog broja bili su predstavnici GSS-a iz inozemstva.

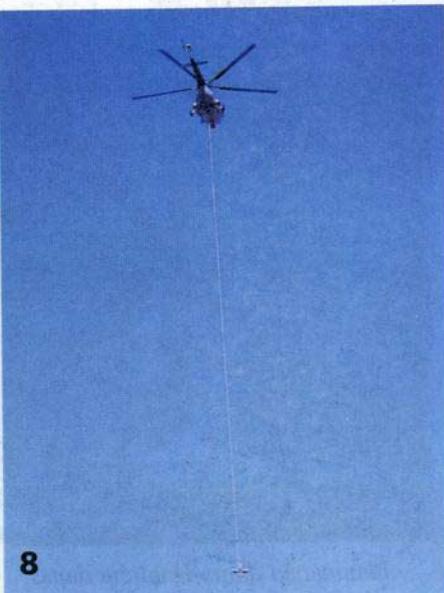
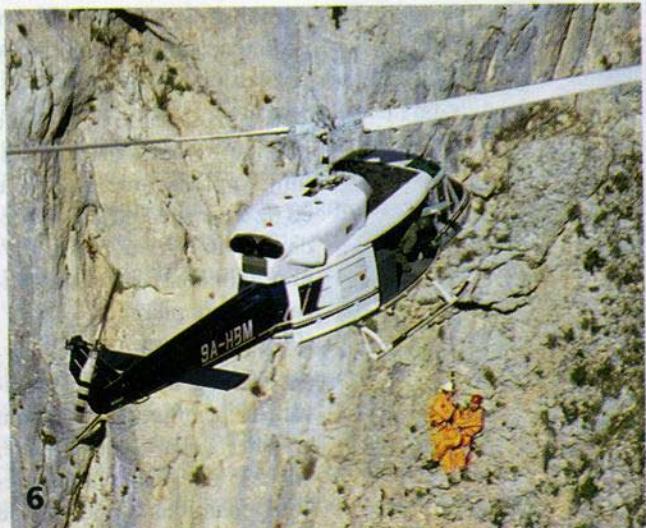


Tog jutra, prvo je u moru ispred Makarske prikazano spašavanje utopljenika uz korištenje helikoptera MI-8 (slika 1). Nakon toga krenulo se na Biokovo, gdje se simulirala akcija s unesrećenim u središnjem dijelu strme stijene visoke 150 metara. Na nepristupačni vrh stijene spašavatelji su se spustili užetom iz helikoptera Bell 212 MUP-a RH (slika 2.), čiji su piloti također članovi GSS HPS (slika 3.). Spašavatelji su se klasičnom tehnikom spustili niz stijenu do unesrećenog (slika 4). Za to vrijeme helikopter je ostali dio ekipe iskrcao u podnožju stijene (slike 5. i 6.) Podizanje unesrećenog i spašavatelja u helikopter s tog mesta na naslovnici je ovog broja »Hrvatskog planinara«.





Nakon toga prikazano je i spašavanje uz pomoć helikoptera HRV-a Mi 8, koji se letom unazad priprema za podizanje iz stijene unesrećenog i spašavatelja tehnikom »Long line« (slika 7), te ih prevozi do mjesta spuštanja (slika 8).



75. OBLJETNICA OTVORENJA PRVOG PLANINARSKOG DOMA U PRIMORJU

VIKTOR STIPČIĆ, Omišalj

Mnogim našim planinarima nije poznata čijenica da je prije 75. godina otvorena prva planinarska kuća u Hrvatskom Primorju. Popularni Platak i druge okolne planine uvelike »zaostaju« za tim događajem koji se zbio u nedjelju 31. listopada 1926. godine u 11 sati.

HPD-ova podružnica »Velebit-Sušak« bila je graditelj planinarske kuće »Hahlići«, danas jednog od planinarski najpopularnijih domova.

Najboljim načinom za ovjekovječiti taj veliki jubilej smatram potrebnim citirati članak objavljen u našem »Novom listu«, broj 251 od 30. X. 1926. godine pod nazivom: »Otvorene planinarske kuće na Obruču«. Evo teksta tog članka:

»Još samo vrlo kratki razmak vremena dijeli nas od lijepo i rijetke slave, posvete i otvorenja prve planinarske kuće u našem primorskom kraju. Na tu slavu dohrlit će planinari iz sviju krajeva naše Domovine, a nema sumnje, da će na njoj biti u najvećem broju zastupani planinari i ljubitelji prirode iz Sušaka i okoline.

Kako je već u ovim novinama objavljeno (obilnu dokumentaciju posjeduje pisac ovog članka) posveta i otvorenje planinarske kuće obaviti će se ove nedjelje 31. o. mj. u 11 sati prije podne, pošto budu stigli do kuće i planinari iz Zagreba i ostalih mjesta.

Svečanost će otvoriti proslavom predsjednik sušačke podružnice Hrvatskog planinarskog društva dr. Dinko Vitezić, otpozdraviti će predsjednik Narodne Skupštine Hrvatske gosp. Josip Pasic te pojedini delegati planinarskih društava.

Kuću nakon toga blagoslovila jelenki župnik g. Srećko Blažević. Poslije toga biti će zajednički ručak kod kuće i po volji uspon na pojedine vrhunce pojedinih planina: Obruč, Suhu vrh, Fratar, a zatim u 4 sata povratak od kuće u Podkilavac gdje će čekati kamioni.

Drugi dan u ponедjeljak 1. studenog razgledanje Sušaka i okolice po gostima: u 1 sat zajednički ručak kod »Zlatnog lava«, a u 17 sati popularno predavanje o Velebitu s projekcijom slika u dvorani kraljevske gimnazije na Sušaku. Predavat će potpredsjednik HPD-a gosp. prof. dr. Josip Poljak, inače poznati planinarski pisac.

Upozoravamo sušačku publiku naročito na ovo zanimljivo predavanje, na kojem će uz živu riječ odličnog predavača uživati u zaista divnim (slikama) naše najveličanstvenije planine...«

Nakon citata ovog relativno kratkog članka dozvoljavam si primjetiti da je dom građen svega dvije godine: od 1925 do 1926. Naime, nakon osnutka podružnice



Planinarski dom »Hahlići« danas

foto: Zlatko Smerke

HPD-a na Sušaku u ljeti 1923. godine i velikog interesa građanstva za planinarstvo, Upravni odbor podružnice HPD-a početkom 1925. donio je odluku o gradnji doma ispod Obruča kod Hahlića - malih jezera. Temelje doma postavio je poznati graditelj iz Čavala, sada pokojni Ivan Miculinić (jasno da je za svoj posao bio uredno plaćen).

Za vrijeme drugog svjetskog rata, kao i većina objekata u planinama i šumama, dom je bio zapaljen i srušen. Dana 30. kolovoza 1964. grupa planinara, članova riječkog »Kamenjaka« krenu-

la je u raščišćavanje ruševina. Tako svakog vikenda dok se novi dom nije sagradio i svečano otvorio 29. XI. 1968., od kada opet služi planinara i priateljima prirode za smještaj, za odmor, za predah, za pohode u prekrasne predjele riječkog zaleđa.

Hvala svima koji su doprinijeli da se ovaj objekt sagradi, kako graditeljima prvog doma tako i onima koji su ga obnovili! Ujedno upućujem poziv svim društvima da organiziraju pohod na Hahliće i na okolne vrhove.

VIŠE OD OBIČNOG IZLETA

IVAN JAKOVINA, Požega

Slavonske planine prepune su zanimljivih lojaliteta. Jedan od njih poznato je izletište Paulinovac na Krndiji. Odavno je okupljalište našičkih planinara i lovaca, te izletnika iz šireg dijela Slavonije. Početkom kolovoza, po prvi puta na tom prostoru boravio sam u društvu biologa. Bio je to moj prijatelj i susjed Mirko Tomašević, do umirovljenja profesor na požeškoj Gimnaziji i koautor publikacije »Zaštićene rijetke i ugrožene biljne vrste slavonskog gorja«.

Na Paulinovcu smo ostavili vozilo, a u valov ispunjen hladnom izvorskom vodom stavio sam hladiti dvije boce piva, uz pismenu poruku: »Otišli smo na Lončarski vis, ako si žedan popij jedno pivo, a drugo ostavi nama. Hvala!« Iako dugo planinaram, poznajem tek poneku travku, najpoznatije visokostablašice, te pokoju vrstu gljiva. Za očekivati je da sam u tome potkovani! I ovoga puta više su me zanimali zrele kupine i preostale divlje trešnje.

Do Lončarskog visa (491 m), na kojem je televizijski toranj, moj suputnik često je zastajkivao ubirući kitice meni znanog i neznanog bilja. Sve to pažljivo je slagao u vrećicu. Kada smo se vratili na Paulinovac, čekalo nas je nedirnuto pivo. U sjeni nastrešnice napravili smo

»inventuru«. Na stolu se našlo ljekovito i drugo bilje lijepog latinskog nazivlja. Zapisaо sam hrvatski prijevod: matičnjak, stolisnik, majčina dušica, žednjak, ivanjsko cvijeće... Sve će to biti propisno isprešano i opisano, te pohranjeno u herbarij s naznakom: »Biljke istočne Krndije«. Vjerujem da će i on završiti u požeškom Gradskom muzeju, kao što je to bio slučaj s prikupljenim biljem s drugih dijelova slavonskih planina.

Poslije okrijepe i kraćeg odmora, nastavili smo hodnju do Bedemgrada (407 m), ostatka srednjevjekovne utvrde iz 14. stoljeća. Kretali smo se starom rimskom cestom, koja bi nas kod Gradca dovela na prometnicu Požega-Našice. I dok je profesor nastavio snimati i ubirati biljke (kićicu, zdravćicu i dr.), ja sam pratilo planinarske oznake, strahujući da mi ne promakne odvojak koji vodi prema Bedemgradu. Nedaleko utvrde naišli smo na rijetku cvjetnicu, koja obitava samo na tom dijelu Krndije. Kako nije uvrštena u spomenutu publikaciju, naći će se mjesto u drugom izdanju. Ipak nam se trud isplatio. Za mene, bio je to neobičan dan proveden u planini. Osjećao sam se korisnijim i zadovoljnijim. Bilo je to više od običnog landranja po krndijskim stazama.

DVODNEVNO SVJEDOČENJE PRIJATELJSTVA

Uz Dan planinara Herceg-Bosne

PERO LUČIĆ, Livno, BiH

Svake godine krajem zadnjega tjedna u kolovozu Planinarski savez Herceg-Bosne upriličuje planinarsko okupljanje pod nazivom Dani planinara Herceg-Bosne. Susretište uvijek u drugom mjestu. Ove godine, 25. i 26. kolovoza taj se susret zbio prvi put u livanjskom kraju, u selu Podgradini, na lokalitetu Ozrini podno Kameštice, planine na čijim su se vrhuncima oduvijek skupljali planinari i ljubitelji prirode s obiju strana granice. I ovaj sastanak znakovito je posvjedočio neraskidive prijateljske veze između članova dvaju saveza, Planinarskog saveza Herceg-Bosne i Hrvatskog planinarskog saveza.

I dosada je livanjski kraj često bio planinarsko odredište. Livanjski krajolici zrače ljepotu koja neodoljivo privlači posjetitelje. Planine Kamešnica, Troglav, Šator, Golija, Staretina, Cincar i Tušnica ponosno stražare oko širokog Livanjskog polja. Stalni su izazov i mamac za planinarske sladokusce. S nadmorskom visinom od 2000 metara otvaraju oku veličanstvene vidike na sve strane: dalmatinsku, bosansku i hercegovačku. Za

lijepih vedrih dana s Kamešnice pogled seže čak do Bračkog kanala. Pažljiviji posjetitelj uočit će osebujnost livanjskog krajolika - spoj raskošnog srednjobosanskog raslinja i hercegovačkog i dalmatinskog krša i kamena. Ravnomjeran omjer stvorio je sliku skladne ljepote koja će oku svakog »hodoljupca« iz šireg okruženja ponuditi manje onoga što ima, a više onoga što nema u krajolicima svoga zavičaja. S druge strane, sretna je okolnost da je Livno otprilike na sredini puta dolaznicima s južne i sjeverne strane. Livno se posjetiteljima otvara u bogatstvu svojih raznolikosti i posebnosti. Stoga se nitko nije začudio što je ovogodišnji skup po brojnosti nadmašio sve prijašnje.

Ubava Ozrina u svoja njedra primila je golemo mnoštvo: 455 planinara iz 25 društava (10 iz Herceg-Bosne i 15 iz Hrvatske). Kad se tomu broju pridoda 50 planinara-članova mjesnog društva i neodređen, ali velik broj znatiželjnika i ljubitelja prirode iz mjesta, onda ukupan broj svakako premašuje 550.

Osim po masovnosti ovogodišnji planinarski susret ostat će zapamćen i po mnogim zanimljivostima i važnim pojedinostima. Napadno se ističe besprijekorna priprema i organizacija. Domaćin je stvorio povoljne uvjete primjerene potrebama svih sudionika. Uređen prostor omogućio je nesmetano odvijanje svih aktivnosti i ispunjavanje različitih sadržaja. Postavljena je pozornica i tri velika zajednička šatora. Dovedena je i struja. Dovezena je cisterna pitke vode. Obnovljene su markacije planinarske staze. Osiguran je



Svečana pozornica na Ozrini

foto: Pero Lučić

policajski nadzor i sanitetska služba. Čak je i Gorska služba spašavanja iz Splita bila pripravna. Ništa nije prepusteno slučaju. Na sreću, nije bilo ni slučaja djelovanja nazočnih službi. U šarolikom planinarskom šatorskom naselju je sve savršeno funkcionalo. Gradska limena glazba i lake note sa ozvučenja zadovoljavale su izbirljivi glazbeni ukus planinara.

Ljetopis Planinarskog društva »Cincar« sigurno će zabilježiti dobni raspon sudionika skupa. Najmlađi planinar Matej Jazvo iz Livna sa svega sedam godina naspram sedamdesetvogodišnjem planinaru-starini Marinu Banoviću iz Kaštela. Vrijedan je poticajan rekord koji je postigao taj najstariji planinar ovoga zborovanja. Uspeo se na najviši vrh Kamešnice Konj (1956 m) za samo sat i pedeset tri minute. Uobičajeno je vrijeme 3 sata i pedeset minuta. Također je zanimljivo da su dva člana GSS-a od Splita do planinarskog odredišta stigli biciklima. Zanimljivostima nema kraja. Jednoličnost i dosada ne stanuju ovdje. Sreća i zadovoljstvo nalazi oduška u izmjeni dalmatinske, slavonske pjesme i klapskog pjevanja. Stara sevdalinka nije mogla biti zaobiljena u svojoj postojbini. Meki i topli treptaji struje ozrinskom dolinom. Razdrganost, srdačnost i ljudska toplina ispunja i najmanji kutak.

Program se, inače, odvijao po ustaljenom redu. Prvi dan započinje zahtjevnim usponom na Kamešnicu koji traje oko šest sati, a završava logorskom vatrom koja naselju u dolini daje bajkovit izgled i poseban sjaj. Dugo u noć nastavlja se druženje uz bogatu zakusku i zabavni program u vedrom raspoloženju.

Drugi dan je započeo svetom misom zahvalnicom koju je mjesni kapelan fra Ćiro Lovrić služio za sretan ishod svih planinarskih pothvata. Nakon svete mise voditeljica programa Ana Milić je u ime domaćina pozdravila skup, spomenula četiri dosadašnja susreta i upozorila na povijesne,



Livanjski planinari zaduženi za vođenje evidencije

foto: Pero Lučić

kultурne i prirodne znamenitosti livanjskog kraja: čudesni izvor Dumana, niz srednjovjekovnih kuća, staru vunovlačaru, mlinove na Dumanu, Groblje sv. Ive, te nadasve vrijedni Franjevački muzej i galeriju na Gorici. Predsjednik mjesnog društva Ivo Čeko biranim se riječima obratio skupu i dao kratak osvrt na zanimljivu povijest Društva koje je utemeljeno daleke 1929. godine. Uz duga prekida zbog ratnih okolnosti pod istim imenom traje do danas. Društvo danas okuplja stotinjak članova. Istina, među njima nedostatan je broj žena i mladeži. Istaknuo je da su se u ovaj događaj stopila dva jubileja: peto okupljanje planinara (okrugao broj!) pod nazivom dani planinara Herceg-Bosne i za dvije godine odgođena proslava sedamdesete obljetnice osnutka Društva. Zato je domaćin izradio prigodni pečat s natpisom: *Peti Dani planinara Herceg-Bosne, Podgradina, 25. i 26. kolovoza 2001.*, koji su planinari sa zadovoljstvom utiskivali u svoje planinarske dnevниke. Neka se ne zaboravi ovaj dan!

Sva su gostujuća društva primila prigodne darove: zahvalnice za sudjelovanje na Danima, Turistički vodič Hercegbosanske županije, knjižicu »Livno - stara hrvatska župa«, kape i majice s ambrom Društva. Na darove domaćina gostujuća društva su uzvratila prikladnim uzdarjem. Pri razmjeni darova snažan su pljesak izmamili

članovi novoutemeljenog PD »Čičak« iz Orašja. Oni su pozvali planinare, da, kad jednom dođu na ovakav skup u njihovo mjesto, umjesto darova dovezu po kamion kamena kako bi mogli napraviti jedno brdo i na dostojan način dočekati prijatelje iz brdskih planinskih krajeva.

Nakon razmjene darova domaćini su obavijestili goste da po želji mogu obaviti pohod i na druge livanjske planine. Prijevoz i vodiči su osigurani. Odziva nije bilo. Svi su se zadovoljili s manje zahtjevnim pohodom na Potajnicu koji traje samo tri sata (1350 m). Nakon toga »pothvata« svima je godio vojnički grah koji je pripravila Hrvatska komponenta u Vojsci Federacije BiH. Druženje se nastavilo u šatoru uz bogatu gozbu. U prijateljskom ozračju pričale su se razne dogodovštine, davali prijedlozi, dogovarali zajednički pohodi. Prijateljstva i razgovora nikad dosta!

Na rastanku ozrinskom dolinom odzvanjale su samo riječi: Doviđenja do 2002. godine u Žep-

ču! A dotle svi će planinari nastaviti uobičajene aktivnosti: sastanci i druženja u mnogim sjedištaima društava i usponi na vrhunce hrvatskih i bosanskohercegovačkih planina.

Nakon dvodnevног planinarskog druženja domaćin nije krio zadovoljstvo zbog njegova učinka. Učvršćene su stare i uspostavljene nove prijateljske veze. Radijska postaja Livno vjerodostojno je kroz nekoliko emisija obavješćivala slušateljstvo o svim aktivnostima na dvodnevним Danima planinara što će svakako naići na povoljan odjek u građanstvu. Stoga treba očekivati snažniji zamah organiziranog planinarenja u općini i županiji. S obzirom na svesrdnu potporu koju su vojska, politički, društveni i gospodarstveni čimbenici pružili u obliku novčanih doznaka, robe i usluga planirana izgradnja planinarskog doma kraj Begova vrela podno Cincara nije više neizvjesna. Livanjski planinari u buduće pothvate neće ići sami!

TETOVSKO PLANINARSTVO NEKAD I DANAS

Pismo s podnožja Šar-planine

BOŠKO JOVANOSKI, Tetovo, Makedonija

Šar Planina, jedna od najviših planina jugoistočne Europe. Planina koja ima preko 75 vrhova iznad 2000 m, od kojih tri su iznad 2700 m, šest iznad 2600 m, 21 iznad 2500 m. Ako se ovome doda i činjenica da je Šar Planina dugačka oko 80 km i da je prirodno bogata terenima za planinarjenje i skijaške sportove dobija se planina sa izvanrednim potencijalima.

Negdje na sredini Šare, u podnožju planine nalazi se Tetovo - grad koji je posljednjih mjeseci česta tema svjetskih medija zbog rata koji se tu vodi. U isto vrijeme, Tetovo je prva i posljednja stanica koja vodi do svih vrhova Šare, odavde se najlakše i najbrže stiže do njih - bilo da je to Ljuboten, Piribeg, Crni Vrh, Kobilica, Titov Vrh, Vraca...

Šar Planina je ovih poslednjih nekoliko mjeseci veoma slična Šar Planini dvadesetih godina dvadesetog stoljeća. Situacija je takva da ne može biti ni riječi o planinarstvu.

Posljednjih nekoliko desetljeća u Tetovu se počelo jače razvijati planinarstvo, prije svega zbog izvrsnih prirodnih osobitosti koje Šar Planina pruža.

U »Hrvatskom planinaru« (tj. »Našim planinama«), broj 5-6 iz 1971. godine objavljena su dva članka iz povijesti makedonskog planinarstva. Ako je prof. dr. Željko Poljak točno opisao stanje planinarstva u Makedoniji, Trajko Ribarov je samo potvrdio njegove prepostavke. U članku Trajka Ribarova, na stranici 106, stoji da je u Tetovu formirano planinarsko društvo Ljuboten

(premda se ne navodi i kada) i da su pioniri planinarstva bili Kočo Bogojević, Nikola Nikoloski, Mošo Isaeski, Mikle Najdenov, Cone Avramoski... taj dodatni dio, mislim da nije napis Trajka Ribarova. Ne bih želio ponavljati ono što su napisali Ami Bue, Jovan Cvijić, Austrijanac Fijaker, Nijemac Dr. Esterajh, Dr. Pavle Vujević, Orestije Krstić, Jože Pretnar, Avčin Franc, Željko Poljak kao i Trajko Ribarov, poznati zaljubljenici planina, međutim prethodno navedene činjenice su točne ako se uzme u obzir da su navedena lica bili pioniri skijanja i planinarenja, jer oni su se više bavili skijanjem nego planinarenjem (u to vrijeme su se te discipline podrazumijevale kao jedna).

Još 1923 godine grupa mladih pokrenula je formiranje planinarskog društva pod imenom »Šarski ezera«. No, tek 1935 god. je osnivano kao turističko i planinarsko društvo »Šar Planina«. I to se društvo brzo raspalo jer nije bilo organizirano za tu svrhu. Imali su jedan atraktivni izlet s konjima od Tetova preko sela Vešala do Prizrena i u to vrijeme bio je to prvorazredan događaj koji je zabilježen u dnevnim novinama.

Poslije Drugog svetskog rata u Makedoniji je formirano nekoliko planinarskih društava i to u Skopju, Prilepu, Bitoli, Velesu, Štipu, a s tim je formiran i Planinarski savez Makedonije. Prvi predsjednik bio je Dare Džambaz.

U Tetovu je 1949. godine osnovano PD »Ljuboten«. PD »Ljuboten« bilo je nosilac organiziranog planinarstva u razdoblju nakon 1950. godine, kao i danas, i to ne samo na području Tetova nego i na prostoru cijele Makedonije.

Do 1956. godine na Šari su izgrađene privatne planinarske kuće na Piribegu, Crnom Vruhu, Jelaku, u podnožju Titovog Vrha. Ove planinarske kuće s već postojećim objektima na Popovoj Šapci, Ljubotenu, policijskom postajom na Džinibegu otvorile su odlične uvjete za razvoj planinarstva. Društvo je tada brojilo više tisuća članova i brojnim sekcijama u raznim ustanovama, poduzećima i školama.

Poslije toga počelo je formiranje samostalnih planinarskih društava i to tri društva u Tetovu i Gostivar, a po jedno u selima Tearce i Jegunovce. Ova društva formirala su i podsavet koji

funkcionirao negdje do 1962.-1963. godine.

U razdoblju do 1975. godine uslijedilo je zamiranje svih ovih aktivnosti, jer je rad u planinarskim društvima (vjerojatno po direktivi »odozgo«) predan ljudima koji nisu imali ni afinitete, a ni ljubav prema takvoj aktivnosti. Sve planinarske kuće su u tom razdoblju porušene, a planinarski domovi na Ljubotenu i Popovoj Šapci dodijeljeni su ugostiteljima na upravljanje.

PD »Ljuboten« se ponovno organiziralo 1975. godine. Došli su ljudi željni planinarenja, različitih akcija i uspona. Organizirano se osvajaju vrhovi i ide u pohode na druge planine. PD »Ljuboten« ulazi u krug bratimljenih planinarskih društava i to: »Pobeda« iz Beograda, »Kamenjak« iz Rijeke, »Prenj« iz Mostara, »Ilirska Bistrica«, »Subra« iz Herceg Novog, »Vršačka Kula« Vršac i »Šutman« iz Draguša.

Godina 1980. je godina Titove smrti. Najviši vrh Šar Planine tada je dobio njegovo ime. PD »Ljuboten« organiziralo je Memorijalni pohod na Titov vrh već 25. svibnja te godine. Iako je bilo veoma loše vrijeme, na vrh se popelo oko 100 planinara iz svih krajeva tadašnje Jugoslavije. Ovaj pohod organiziran je sve do 1991. godine, kad se konačno raspala Jugoslavija. Na Titovom vrhu u tom razdoblju bilo je i po 1000 planinara u organiziranim usponima s tetovskim planinarama. Osim ovog pohoda, organiziraju se i drugi. Tetovski planinari bili su na Mont Blancu, Kilimanjaru, Dolomitima, Musali...

Tetovsko Kale, na kojem je počeo rat, je dugi niz godina bio izvrsno mjesto za trening ili rekreaciju planinara i početnika. Nalazi se na visini od 806 m, dok je Tetovo na 400 m. Na Kalu je bilo i po stotinak ljudi dnevno, sve do početka rata.

I onda - odjednom - besmisleni rat koji je odnio dragocene živote, stvorio beskućnike, uništio brojna makedonska sela - i uništio planinarstvo. Planinske kuće na Lešnici i Jelaku su uništene, a svi dijelovi Šare su nedostupni, jer po njima haraju razne bande.

Nadam se da će sve ovo brzo završiti i da će se planinari moći vratiti svojim Šarplaninskim pejzažima. Nadam se i vjerujem u to.

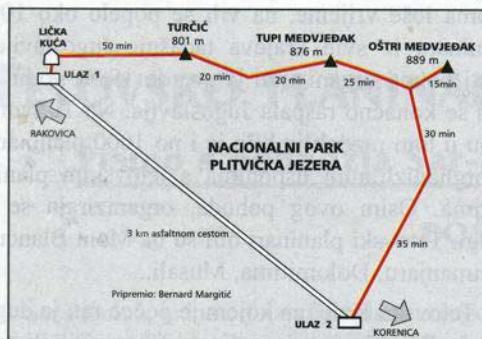
PLANINARSKE KUĆE I PUTOVI

MARKIRAN PUT NA MEDVJEĐAK

Komisija za planinarske puteve HPS obilježila je tijekom listopada zanimljiv kružni put u području Nacionalnog parka »Plitvička jezera«. Put započinje kod Ulaza 1, a vodi preko Oštrog Medvjedaka na Tupi Medvjedak. S vrha se markacija dalje nastavlja na Turčić i spušta do Ulaza 1. Put je dugačak ukupno 3 i pol sata hoda. Na vrhu je postavljena kutija i žig.

Posebna zanimljivost je stara staza nalik na Premužićevu, koja je prije već bila markirana, ali su markacije davno zapuštene. Prošle godine Medvjedak se našao u dnevniku Hrvatske planinarske obilaznice, a ovim markiranjem postao je pristupačan i dostupan, kako obilaznicima HPO, tako i brojnim posjetiteljima Plitvičkih jezera.

Alan Čaplar



PRODUŽENA STAZA SA VELIKOG SADIKOVCA NA MANJI VRH

Nasuprot Velikog Sadikovca prema moru proteže se stjenoviti masiv šest metara niži (1280 m), ali jednako velik izazov planinarima. Do sada se je svatko na svoj način kroz prilično neprohodan teren probijao do vrha. HPD »Prpa« iz Baških Oštarija i HPD »Visočica« iz Gospića 4. svibnja 2001. godine zajedničkom su akcijom uredili i markirali prilaz.

Staza za Manji Vrh odvaja se sa sedla između vrhova gdje se spaja put sa Sladovače, a za uspon treba oko 20 minuta.

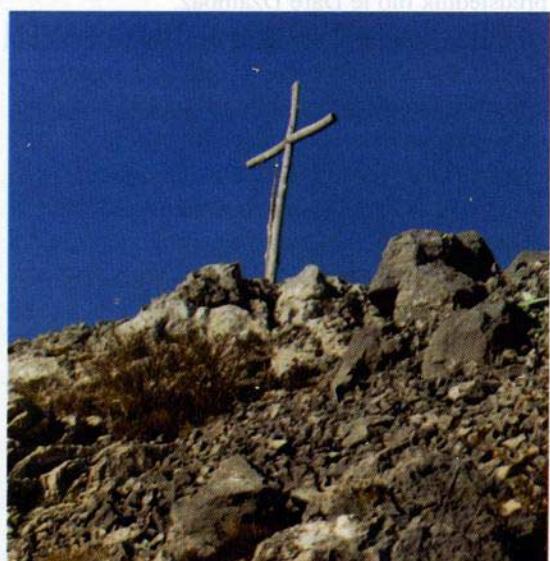
Vlado Prpić

KRIŽ NA BASAČI

U čast dana Svih Svetih članovi HPD »Prpa« postavili su pet metara visok križ od dugovječnog kestenotog drveta na vrh Basače (1089 m). Prve planinarske korake i prvi planinarski uspon mnogi su započeli upravo ovdje, na samome početku srednjega Velebita. Nekima pola, a nekima jedan sat treba od Kubusa do vrha, jedni idu kraćim markiranim ili nemarkiranim putem, dok drugi odšetaju cestom.

Oštarijska Vrata, osim »Ure«, poznata su i po čestoj buri te kao odmorište velikog broja domaćih i stranih putnika. Mnogi od njih predah iskoriste za uspon do križa. Za bistrih dana odavde se vidi gotovo cijelo hrvatsko Primorje te naljepši dijelovi srednjeg Velebita od Dabarskih kukova do Šatorine.

Osim na Basaču, može se poći u šetnju od 20 minuta, najprije po trideset i tri škaline, a zatim uzbrdo kamenitim i travnatim grebenom do Debele kose (972 m). S ovoga vrha ćete lako zaključiti zašto je podgorje još od predrimskog doba prometno povezano baš na ovome mjestu, a i do danas sačuvani putevi nadasve su zanimljiva planinarsko-turistička atrakcija.



Vrh Basače

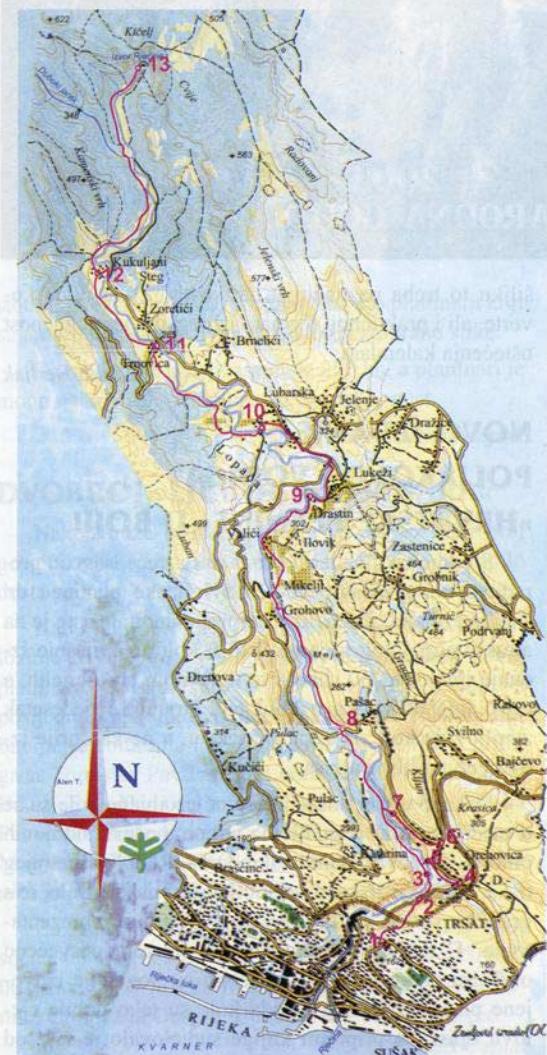
foto: Vlado Prpić

Križ na Basači dobro je vidljiv sa svih strana i prilaza s razgom daje simboliku ovom vrhu, budući da gradnjom ceste unakaženi vrh trebao biti vojna točka koja bi, uz ostalo, služila za progon nepočudnog stanovništva s Velebita.

Vlado Prpić

PLANINARSKA ŠETNICA UZ RJEČINU

Planinarsko društvo HPT »Učka« iz Rijeke od svog osnivanja prije 44 godine, stalno ima Sekciju za obilježavanje planinarskih staza. Na području Primorja i Gorskog kotara mnogo je staza na kojima se može vidjeti oznaka PD »Učka«. Posebno vrijedan doprinos u tom radu »Učka« je ostvarila obilježavanjem Šetnice uz Rječinu.



BRONČANA ZNAČKA ZA TJEDAN DANA

Planinarima koji imaju uvjete za brončanu značku, a ne žele se odojiti dva mjeseca od dnevnika hrvatske planinarske obilaznice, Komisija za planinarske puteve nudi pogodno rješenje povratka dnevnika u roku od tjedan dana.

Sve dnevničke koji pristignu u Ured HPS-a do četvrtka 6. prosinca Komisija će pregledati preko vikenda 8. i 9. prosinca i već u idućem tjednu moći će obilaziti vrhove s dnevnikom. Isto vrijedi, naravno, i za sva ostala priznanja, kao i za prijenos KT iz starog dnevnika.

Dnevnik treba poslati što prije, a zadnji dan za slanje poštom je ponedjeljak 3. prosinca. Ured HPS-a šalje dnevničke poštom u utorak 11. prosinca, a dnevničci ostavljeni u HPS-u moći će se preuzeti od srijede 12. prosinca. Naknadno poslani dnevničci rješavat će se uobičajeno, tijekom 2-3 tjedna.

Zdenko Kristijan

Šetnica je pogodna za obilazak kako u ljetnom, tako i u zimskom razdoblju. Šetnica je pogodna za obilazak okolnih povijesnih lokaliteta. Primjerice, stari grad Grobnik sa svojom vrlo dobro uščuvanom utvrdom u kojoj je smještena i muzejska zbirka. Sa zidina utvrde otvaraju se prekrasni vidici na cijelu Grobinštinu i »Grobeničke alpe«. Može se popeti na Veli vrh, Luban te krenuti ka Klani, Jelenju itd.

Posebna je pogodnost što s jedne i druge strane Rječine vode ceste kojima voze redovite autobusne linije Rijeke. Primjerice, posljednja autobusna stanica je u selu Kukuljanima, u neposrednoj blizini izvora Rjecine. Budući da autobusi prometuju i u dane vikende i blagdana, povratak u Rijeku ne predstavlja problem.

Za svaku je pohvalu odlično izradena karta Šetnice. Kartu je izradio član POK »Torpedo« Alen Tadijanić, a oblikovanje je riješio takoder član »Torpeda« Simon Radić.

Vrijedi istaknuti da je Šetnica nastala u sklopu napora za revitalizaciju porječja Rječine, te je PD HPT »Učka« u suradnji s Gradom Rijekom, Hrvatskim vodama i općinom Jelenje ostvarilo ovu Šetnicu za kojom se već dugi, dugi niz godina osjećala potreba. Što reći za suradnju planinarske udruge sa tako eminentnim suradnicima - samo pohvale!

Miljenko Pavešić

PLANINARSKI TISAK

PLANINARSKI KALENDAR ZA 2002. GODINU

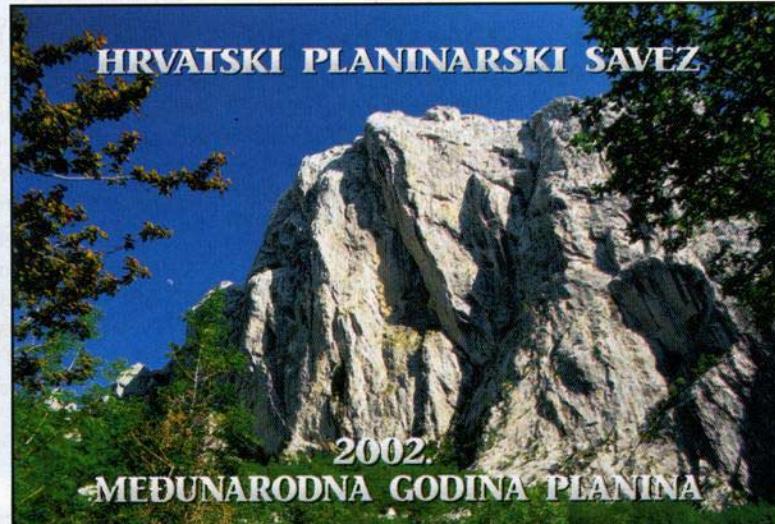
Hrvatski planinarski savez izdao je izuzetno kvalitetni kalendar za sljedeću godinu: »2002. - Međunarodna godina planina«. Format kalendara je 47 x 33 cm, a tiskan je na sjajnom papiru s plastificiranim koricama, te bogatom opremom i vrhunskim tiskom. Sadrži 13 velikih slika, jednu poster sliku, te 14 malih slika koje predstavljaju sve djelatnosti HPS-a. One su i posebno opisane uz svaku sliku, no posebnost kalendara su podaci koji mu daju vrijednost i dužu od godine dana.

Uz svaki mjesec istaknuti su značajni datumi iz povijesti hrvatskog i svjetskog planinarstva s ukupno preko 200 opisanih događaja. Na vanjskim koricama popis je svih planinarskih društava u Hrvatskoj s njihovim adresama.

Poznato je kako je sav prihod ovogodišnjeg planinarskog kalendara HPS bio namjenjen obnovi jednog planinarskog doma. Taj prihod nije u potpunosti mogao pokriti ukupne troškove, ali Savez je s 11.000,00 kn pomogao radove na planinarskoj kući na Bijelim stijenama, a u tom iznosu značajan dio bio je od prodaje kalendara za 2001. godinu. Kupnjom kalendara za 2002. ne samo da ćete dobiti dosad najbolji planinarski kalendar, već ćete i pomoći obnovu jednog hrvatskog planinarskog objekta u toj godini.

Cijena kalendara je 35 kuna. Za kupnju više od 10 primjeraka odobrava se 10% popusta, a za kupnju preko planinarskih društava za više od 10 kom. 15% popusta (u društvu se sastavi popis i narudžbom društva naručuje toliki broj kalendara na HPS koji šalje račun).

Kalendare mogu pojedinci i planinarska društva (posebno ona zagrebačka i iz blže okolice) osobno podići u Uredu HPS, a ostalima se šalje poštom uz pridodane poštanske troškove (tko želi preporučenu po-



HRVATSKI PLANINARSKI SAVEZ

2002.

MEĐUNARODNA GODINA PLANINA

šiljku to treba naznačiti u narudžbi). Zbog tvrde kuverte, ali i praktičnog formata izbjegнута je mogućnost oštećenja kalendara.

Darko Berljak

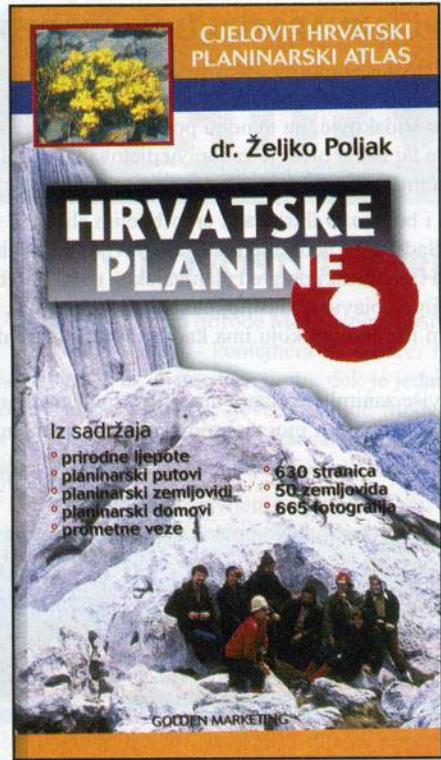
NOVO IZDANJE

POLJAKOVOG VODIČA

»HRVATSKE PLANINE« U BOJI!

Sredinom rujna izašlo je iz tiska treće, sasvim prerađeno novo izdanje vodiča »Hrvatske planine« dr. Željka Poljaka. Za razliku od prethodnog, težište je na atraktivnim fotografijama, i to u koloru. Prijasnjie izdanje imalo je 260 slika, i to uglavnom crno-bijelih, a novo ima 665 slika u boji, 630 stranica i pedesetak zemljovidova koji su tiskani u tekstu, a ne kao prije izdvojeno u obliku atlasa.

Dakako da su unesene brojne promjene koje su se u međuvremenu dogodile na terenu, počevši od novih putova, do novih planinarskih kuća. Radi kvalitetnijeg tiska, knjiga je tiskana u Ljubljanskoj tiskari Delo, te s grafičke strane djeluje raskošno i upravo reprezentativno. U novom izdanju više je prostora posvećeno otočnim planinama, a u posebno su poglavje izdvojene planine riječkog zaleđa koje su tako dobile cjelovit opis. Na pripremi knjige sudjelovalo je više od



stotinu ljudi, što grafičkih stručnjaka, što planinara koji su autoru dostavljali svježe podatke i izabrane slike.

Cijena knjige u knjižarama je 250 kn, a planinari je mogu nabaviti ili naručiti u HPS-u uz popust.

Alan Čaplar

DVOBROJ »LIČKOG PLANINARA«

Nakon duže stanke, iz tiska je izšao novi broj gospičkog »Ličkog planinara«. Budući da se prikupilo dosta priloga, tiskan je kao dvobroj 8-9 na 46 stranica.

Kao i raniji brojevi, i ovaj obiluje zanimljivim prilozima o Velebitu i planinarskim aktivnostima ličkih planinara. Opisane su i brojne novosti na Velebitu u posljednjih nekoliko godina, pa časopis u rukama ljubitelja Velebita ima i dodatnu vrijednost. Autori priloga su Tomislav Pavlin, Ana Lemić, Vlado Prpić, Anton Bikić, Edo Hadžiselimović, Vesna Jurković, Smilja Petričević, Ante Starčević, Andrija Benković, Marica Matijević, Dmitar Mamula i Katarina Milković, a urednica je predsjednica HPD »Visočica« Ana Lemić.

Za nabavku časopisa treba se obratiti HPD »Visočica« u Gospicu ili izravno urednicu na tel. 053/572-001, fax. 053/573-288 ili pismom na adresu: Ana Lemić, Gimnazija Gospic, Budačka 24, 53000 Gospic.

Alan Čaplar

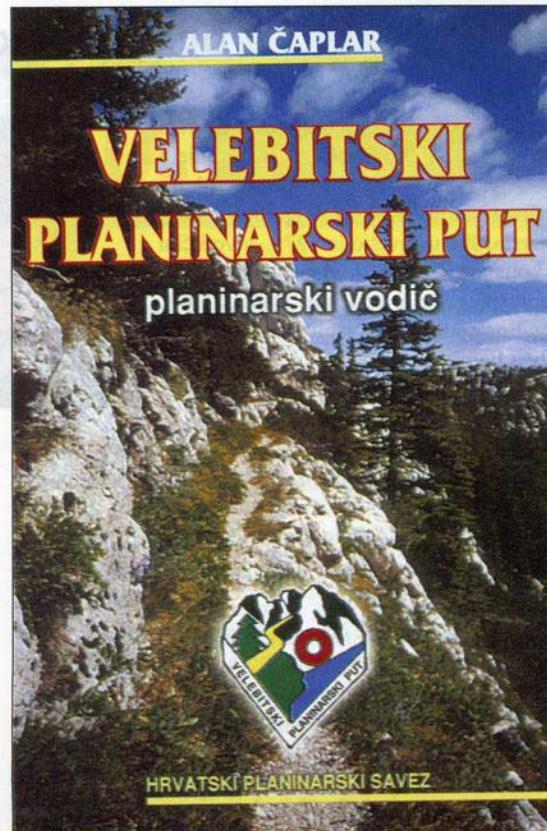
NOVI VODIČ PO VELEBITSKOM PLANINARSKOM PUTU

Početkom studenoga iz tiska je izšao planinarsko-izletnički vodič po trasi Velebitskog planinarskog puta. Nakon otvaranja obnovljenog VPP-a u lipnju prošle godine, pojavila se potreba za vodičem koji će obuhvatiti sve promjene na trasi VPP-a, te je Komisija za promidžbu i izdavačku djelatnost HPS-a pripremila ovo izdanje od 48 stranica, praktičnog džepnog formata (17x11 cm). Autor vodiča je Alan Čaplar, a u pripremi vodiča sudjelovali su i brojni suradnici.

Vodič može poslužiti i kao priručnik za kretanje po ostalim velebitskim stazama, budući da su osim trase VPP-a opisane i brojne zanimljive planinarske mogućnosti duž Puta. Detaljni opisi markiranih puteva i planinarskih točaka duž Velebita, uz pregledne zemljovide i mnoštvo slika u boji, svakom će se obilazniku VPP-a i posjetitelju Velebita ponuditi ugodno i sigurno upoznavanje najljepših velebitskih zanimljivosti.

Vodič se može nabaviti ili naručiti u Hrvatskom planinarskom savezu, Kozarčeva 22, 10000 Zagreb, po cijeni od 25 kuna (+poštarnina).

Ana Ivković



Mladen Vidaković



70 godina planinarstva
u Novoj Gradiški



MONOGRAFIJA O PLANINARSTVU U N. GRADIŠKI

Koncem Ijeta izašla je iz tiska knjiga pod naslovom »70 godina planinarstva u Novoj Gradiški«. Napisao ju je dugogodišnji član PD »Strmac« u Novoj Gradiški prof. Mladen Vidaković, na temelju povijesne građe koju je sakupljao dugi niz godina. Na taj način oteto je zaboravu djelovanje nekoliko generacija novogradiških planinara.

Knjiga ima 167 stranica i bogato je ilustrirana crno-bijelim slikama, a u prilogu su i tri zemljovida. Sadržaj je podijeljen u 10 poglavlja, od kojih je svako zapravo mali povijesni ili tematski pregled planinarskog rada. Posebno treba istaknuti da je autor knjigu objavio u vlastitoj nakladi, bez donatora, što je pravi podvig sa skromnom mirovinom koju ima kao bivši prosvjetni djelatnik i gimnazijski profesor.

Knjiga je, dakako, ponajviše zanimljiva članovima »Strmca« i građanima Nove Gradiške, ali će ostale planinare u njoj sigurno zanimati opis planine Psunja i Psunjskog planinarskog puta.

Željko Poljak

TKO JE ŠTO U HRVATSKOM PLANINARSTVU

HRVATSKI PLANINAR

DRAGUTIN KRALJ - DADO

Dragutin Kralj - Dado rođen je 4. ožujka 1952. u Zagrebu i tu je završio srednju grafičku školu. Planinarenjem se bavi od 1965., a aktivnije se u planinarski rad uključio 1974. godine. Planinarsku školu završio je 1975., a vodičku školu iduće 1976. godine. Nakon dvo-godišnjeg pripravničkog staža, 1978. godine izšao je na ispite za zvanje vodiča ljetnih pohoda, koji je dobio 1979. godine. Iste godine završio je i alpinističku školu u organizaciji AO PDS »Velebit«. Pohadao je i seminar o lavinama i spašavanju iz lavina u Poljčama kod Begunja u organizaciji GRS Slovenije. Naslov vodiča stekao je 1982. na Kamniškom sedlu, a do naslova vodiča instruktora preostao mu je još jedan ispit na Fakultetu za tjelesnu kulturu.

Dugogodišnji je član PD »Grafičar«, gdje je u više mandata član Upravnog odbora. Tri je godine bio i tajnik društva. Jedan je od začetnika suradnje grafičkih planinarskih društava: Grafičara, Dela, Mariborskog tiska, Prebolda, Cetisa i Grafičara iz Osijeka. U Stanici vodiča Zagreb je od 1976. godine, gdje je dvije godine provao kao pročelnik. Također, član je Komisije za



vodiče HPS, a bio je i član predsjedništva Planinarskog saveza Zagreba. Dugo godina organizirao je dječja zimovanja, a sudjeluje i u radu planinarskih škola kao voditelj i predavač. Sedam mjeseci tijekom 1991. i 1992. godine bio je dragovoljac vodič instruktor u postrojbici »Gorski zdrug«. Bavi se još i planinarskom fotografijom i planinarskim skijanjem. S kolegom je 1977. godine izvršio zimski prelaz Južnog Velebita koji je trajao sedam dana.

Osim hrvatskih planina obišao je i brojna strana gorja, među kojima izdvajamo uspone na Monte Rosu, Breithorn, Jungfrau, Monch, Dom, Grossglockner i Mont Blanc. U susjednoj Sloveniji čest je gost, pa tako ima 27 uspješnih uspona na Triglav, od kojih je većinu sam vodio. Za društveni rad u planinarskoj organizaciji primio je brončani, srebrni i zlatni znak HPS, plaketu HPS-a, znak PSZ-a sa srebrnim vijencem, plaketu PSZ i s više društvenih priznanja. Za dugogodišnje sudjelovanje i rad na unapređenju međudruštvene suradnje planinarskih društava Slovenije i Hrvatske, nagrađen je srebrnim i zlatnim znakom Planinske zveze Slovenije.

Željko Škalec

ZAŠTITA PRIRODE

NOVOSTI U PARKU PRIRODE MEDVEDNICA

Na prostoru Parka prirode Medvednica postavljeno je 12 drvenih kućica - kontejnera za smeće. Njih 11 postavljeno je uz sljemensku cestu, dok je jedan smješten u naselju Bistri, sa sjeverne strane Medvednice. Na kućicama se nalazi lik »Jankeca«, maskote Parka prirode Medvednica, ovaj puta u ulozi čistača.

Na više mjesta postavljeni su putokazi koji upućuju kako doći do kućica. Komunalno poduzeće »Čistoća« dva puta tjedno prazni te kućice, a Bistransku kućicu prazni poduzeće »Eko flor«. Uprava PP »Medvednica« planira postavljanje gušće mreže kućica čim za to prikupi dostatna sredstva. S tim ciljem tiskana je razglednica s likom Jankeca čistača, koji će se po cijeni od

5 kuna moći nabaviti u prostorijama Javne ustanove na Bliznecu i u planinarskim domovima. Sredstva prikupljena prodajom razglednice bit će namjenski potrošena na održavanje, te zaštitu (postavljanje rampi) uredenih i očišćenih prostora Parka.

Kako ste Vi planinari najbolji poznavatelji Medvednice, svaki Vaš prijedlog ili inicijativu u vezi održavanja reda u Parku prirode izuzetno ćemo cijeniti, te pokušati realizirati. Sve svoje prijedloge, pa i kritike, možete nam uputiti putem nadzorničkog telefona ustanove 01/45-51-085.

Javna ustanova Park prirode Medvednica
ravnateljica Nives Farkaš-Topolnik, dipl. ing.

SPELEOLOGIJA

HRVATSKA SPELEOLOŠKA EKSPEDICIJA MADAGASKAR 2001

U Hrvatsku su se 28. kolovoza vratili članovi Hrvatske speleološke ekspedicije Madagaskar 2001., koju je organizirala Komisija za speleologiju Hrvatskog planinarskog saveza. Na ekspediciji je sudjelovalo 17 članova SO PDS »Velebit« i jedan član SO HPD »Mosor«.

Ekspedicija je bila vrlo uspješna. Uspostavljena je vrlo dobra veza s Ministarstvom znanosti Madagaskara, tako da smo dobili sve potrebne dozvole i vodiče. Ipak, zbog vrlo loših prometnih veza, gubljenja prtljage na avionskim letovima, dodatnih dozvola, dogovora sa seoskim poglavicama i brojnih nepredviđenih okolnosti u Madagaskaru nije bilo jednostavno doći do željenog područja. Zbog toga se naše speleološko istraživanje svelo sa željenih 14 na samo 7 dana.

Istraživali smo u kanjonu Kizo d' Ankazoambo u

nacionalnom parku Tsingy de Bemaraha, gdje je prije nas bila francuska ekspedicija 1998. godine. Veoma korisne obavijesti o špiljama tog područja dobili smo od Francuza hrvatskog podrijetla Jean Clauđa Dobrille, koji tamo živi već 5 godina i istražuje špilje sa svojim francuskim kolegama. Vidjeli smo oko 60 km njegovih još neobjavljenih speleoloških nacrtta. Rezultati našeg rada su 5 km novih kanala i mnoštvo fotografija i filmskog materijala.

Nakon speleološkog dijela ekspedicije otišli smo na još neka zanimljiva područja Madagaskara. Posjetili smo penjački raj Tsaranoro sa 800 m visokom stjenom. Tamo smo u tri dana ispenjali smjerove Allien 2 (350 m, 6b) i Eboli (250 m, 6b+) i napravili zanimljivu trekking turu. Jedna skupina planinarila je u nacionalnom parku Isalo, poznatom po brojnim kanjonima i čoporima lemura kojih zapravo ima svugdje na otoku. Druga je skupina bila na otoku Nosy Sainte Marie, poznatom po tome što se s njega mogu promatrati

kitovi. Tamo su ronili te fotografски snimali podmorje. Naš boravak na Madagaskaru završio je konferencijom u Ministarstvu znanosti koja je bila i na njihovoj televiziji.

U organizaciji ove složene ekspedicije važnu ulogu imao je naš član Robert Erhardt koji živi u Južnoafričkoj republici, a koji je također sudjelovao na ekspediciji. Uspostavili smo dobru suradnju sa speleolozima iz Južnoafričke republike. U blizini Johanesburga posjetili smo špilju Knocking Shop, prepunu kristala i helikita.

Na ekspediciji smo snimili oko 17 sati filmskog materijala, oko 5000 dijapositiva, testirali smo male komunikacijske stanice Alan dometa 5 km (na terenu su se pokazale izvrsne, pogotovo u stjeni) i laserski daljinomjer koji nam je posudila tvrtka Komteh. Rezultati će biti prikazani na javnim projekcijama u obliku filmskog i video materijala krajem ove godine.

Darko Bakšić

STRANI SPELEOLOZOVI NA VELEBITU OVE GODINE

Ove je godine interes stranih speleologa za istraživanja u Hrvatskoj bio vrlo velik, a obzirom da strancima nije dozvoljeno samostalno istraživati, bilo je poteškoća oko organizacije domaćih speleologa koji bi im se priključili. Odobrenja za istraživanje dobili su speleolozi iz Litve, Slovačke, Italije, Poljske, te naknadno i Francuske.

Litvanci su početkom srpnja uz pomoć speleologa iz SO »Velebit« posjetili Lukinu jamu. Spustivši se na dno ostvarili su litvanski dubinski rekord.

U kolovozu je organiziran međunarodni speleološki logor na kojem su bili speleolozi iz Italije, Slovačke, Francuske te članovi raznih speleoloških odsjeka iz Hrvatske. Najznačajniji rezultat jest istraživanje Jame Meduze, duboke 707 metara. Ta jama ima najveću unutrašnju vertikalnu na svijetu, duboku 450 metara.

Istraživanje ove jame vodili su slovački speleolozi čija je upornost u svladavanju ekstremno uskih prolaza na 230 metara dubine nagrađena rekordnom vertikalom. Francuski speleoronioci ronili su 19 metara duboko u sifonu u jami Klementina 4, te je njena nova dubina 319 metara. U Ponoru u Klepinoj dulibi 2 uronjeno je u sifon 30 metara duboko čime je dubina jame povećana na 253 metra. Istraženo je još nekoliko manjih objekata te su obavljeni rekognoscirana za budu-

ća istraživanja. Podaci se nalaze u arhivi SO PD »Dubovac«.

U rujnu su poljski speleolozi s članovima iz SO »Velebit« nastavili istraživanje Lubuške jame i stali na dubini od 530 metara.

Početkom listopada druga grupa Poljaka posjetila je jamu Patkov guš, duboku 553 metra. Prošle godine to im nije uspjelo jer je prolaz na 100 m dubine bio začepljen ledom.

Svi strani speleolozi istraživali su u već poznatim speleološkim objektima u kojima su tijekom navedenih ljetnih akcija istraženi novi djelovi. Ostvarena je dobra suradnja s upravom Nacionalnog parka Sjeverni Velebit koja je uz Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja odobrila speleološke aktivnosti unutar Parka. Komisija za speleologiju Hrvatskog planinarskog saveza dala je za strane speleološke grupe svoju preporuku Ministarstvu i obvezala se da će preko svojih članova nadzirati njihovu djelatnost na Velebitu, što je bio i preduvjet za dobivanje dozvole. Ove su godine za posredovanje pri dobivanju dozvola Ministarstva za strane speleologe bili zaduženi Saša Ilić, Igor Jelinčić i Josip Petričević, koji su ujedno ovlašteni pratitelji grupa speleologa na terenu, te vode brigu o pridržavanju odredbi navedenih u dozvoli.

Osnivanjem Nacionalnog parka Sjeverni Velebit mijenjaju se i uvjeti za domaće speleologe koji po važećem Pravilniku moraju također imati dozvolu za sve speleološke aktivnosti na području Parka.

Ana Bakšić

20. SPLITSKA SPELEOLOŠKA ŠKOLA

SO HPD »Mosor« upriličio je u vremenu od 14. svibnja do 17. lipnja 2001. godine speleološku školu. Zbog kasnog početka, Škola je radila ubrzanim ritmom: predavanja su održavana dvaput tjedno i na terenu, a vježbe i akcije oba dana vikenda. Posjećeno je osam speleoloških objekata, s ukupno 185 m dubine, odnosno 145 m vertikale.

Školu je pohađalo 12 polaznika prosječne dobi od 23 godine. Jedan je član PD »Imber-Mosor«, a 11 ih je upisano u HPD »Mosor«. Novi speleolozi pripravnici su: Filip Bralić, Maja Brničević, Anton Drašković, Klaudija Garbin, Vesna Hrdlička, Luciana Jelača, Nedko Jerković, Željko Marušić, Stipe Pečenić, Katarina Perković, Antonio Prodan i Tina Stančić.

I. T. Marinov

IN MEMORIAM

NEMA VIŠE RUDE

POVODOM SMRTI RUDOLFA NEDELE (1923-2001)

U 78. godini, poslije nesretnog pada i kraćeg lječenja, 31. kolovoza 2001. godine preminuo je Rudolf Nedela-Ruda, popularni voditelj Planinarskog doma »Lapjak« u Velikoj. Pokopan je 2. rujna na veličkom groblju Sv. Marka.

Kažu da su ljudi u životu dva puta jednaki; kada se rode i kada umru. Razlika je u tome tko je za života činio dobro, tko zlo. Ruda Nedela pripadao je soju ljudi, koji svoju duhovnu i fizičku energiju, bez ostatka, koriste za dobrotit obitelji i sredine u kojoj rade i djeluju.

Potekao je iz obitelji čeških doseljenika, koji su u Požeštinu došli krajem 19. stoljeća. Do kraja II. svjetskog rata bili su u Požegi vlasnici ugledne tvrtke za izradu i plasman raznovrsnih mesnih proizvoda. I Ruda je izučio mesarsko-kobasičarski zanat, uz dodatno usavršavanje u Pragu. Odlično je ovlađao češkim i njemačkim jezikom, što mu je pomoglo kada je mesarski obrt zamijenio ugostiteljsko-turističkim poslom.

Kao upravitelj Planinarskog doma u Velikoj radio je više od četvrt stoljeća. Bilo je to u korist planinara, ali i razvoja turizma u Velikoj i Požeštini. Uvijek je nudio svježu i zdravu hranu i piće, koje je pripremao zajedno sa svojim suradnicima. Svakog je srdačno i s

osmjehom dočekao i otpratio. U svoje vrijeme, zasigurno je bio jedan od najpopularnijih domara u bivšoj državi.

Bilo kojeg posla se prihvatio, obavljao ga je s ljubavlju, predano i odgovorno. Tako je utemeljio Turističko društvo u Velikoj i godinama bio njegovim predsjednikom. Kao strastveni lovac i športski ribolovac prednjačio je u zaštiti prirode i unapređenju tih gospodarskih grana. Bio je suradnik »Lovačkog vjesnika«, a u rukopisu je ostavio mnoge priče i zapise vezane za lov i ribolov. Požežani ga pamte i kao dječatnika Češke besede, koju je vodio zajedno s bratom Emilom, koji je i sam godinama bio član i odbornik HPD »Sokolovac« iz Požege. Ponosio se priznanjima koje je dobivao za svoj rad od udrug u kojima je djelovao. Posebice je bio ponosan na diplome i medalje koje je dobio na natjecanjima slavonskih kulenara.

I sada, kada smo se zauvijek oprostili od Rude Nedele, ostaje nam da iskreno suošćemo s njegovom obitelji i tugujemo za čovjekom, koji je skladno živio s prirodom i ljudima uokolo.

Slava mu i hvala, u ime svih koji su ga poznavali!

Ivan Jakovina

Varaždinski i požeški planinari pred domom u Velikoj 1980. godine.
S lijeva na desno: Zlatko Smerke, Tomislav Đurić, Ivan Jakovina, Rudolf Nedela, Mira Smerke i Milan Kaučić



VIJESTI



OPĆA SKUPŠTINA UIAA

U subotu 13. listopada u St. Johannu (Austrija) održana je Opća skupština UIAA na kojoj je HPS predstavljao Darko Berljak. Okupilo se ukupno 150 sudiонika koji su predstavljali 49 od 91 učlanjenih planinarskih saveza u svjetskoj asocijaciji planinarskih udruga.

Glavna tema bili su izvještaji o godišnjem radu svih komisija UIAA (za mlade, sigurnost, medicinu, al-

pinizam, ekspedicije, sportsko penjanje, planinsko skijanje, zaštitu prirode), prihvaćen je zaključni račun od prošlog zasjedanja i finacijski plan za sljedećih godinu dana. Usvojena je i Deklaracija UIAA o proslavi 2002. Međunarodne godine planina. Na skupštini je bio predstavljen i kandidat za direktora razvijnika UIAA, Roger Paine, inače generalni tajnik British Mountaineering Councila. Najavljen je povećanje članarine, a u UIAA je primljen savez iz Luxemburga, dok se prijem saveza iz Belgije i Quebeca prolongirao za godinu dana. Iz

DEKLARACIJA UIAA O 2002., MEĐUNARODNOJ GODINI PLANINA

UIAA, Union Internationale des Associations d' Alpinisme, koji je Svjetski savez planinarskih i alpinističkih saveza, pozdravlja Međunarodnu godinu planina 2002. s nadom, da:

- vlade i državne ustanove, Ujedinjeni narodi i druge međunarodne agencije i udruge, priznaju značaj planina i zajedništvo njihovih prebivatelja i posjetitelja svugdje u svijetu, i da će usmjeravati svoju politiku i djelatnost tako, da daju poticaj i brinu se za njihovo očuvanje.

UIAA sa svojih 91 članica koje udržuju preko 2,5 milijuna registriranih planinara izražava svoju privrženost ideji Međunarodne godine planina, koja proizlazi iz sljedećeg:

- Svi ljudi na svijetu imaju pravo uživati u prirodnim okolišu, a u njemu posebno u planinama i stijenama, s pravom i dužnošću odgovornog pristupa.
- Planinarstvo, penjanje i ekspedicije su, ako ih obavljamo odgovorno, u potpunom skladu s očuvanjem i trajnom zaštitom prirodnog okoliša.
- Te djelatnosti pridonose razvitku ljudske svesti, jer su doprinos slobodi pojedinca sa svojim važnim ljudskim i društvenim vrijednostima.
- Te djelatnosti su važan gospodarski čimbenik za ljude nastanjene u planinama.

Sve članice UIAA u skladu sa svojim dugogo-



Međunarodna godina
PLANINA

dišnjim iskustvom traže od vlada, ustanova, agenciјa i turističkih udruženja:

- Zaštitu prirodnih značajki planinskog područja, shvaćajući važnost tog vrlo osjetljivog okoliša
- Osobnu odgovornost pojedinca, s pravilnim odnosom do tog područja i s programima koji potiču svijest o tom okolišu, sigurnost i educiranje mladih o njemu
- Razvitak prihvatljivog planinskog turizma, s djelatnošću i sredstvima koja su smislena i poštena do te prirode
- Gospodarskim i novčanim koristima za lokalno stanovništvo u smislu njihove izobrazbe o vrijednostima i očuvanju planinskih područja.
- Odnosom vlasti prema tim područjima u kojoj se osim zaštite planinske prirode, prilagoduje porezna politika, oslobađa od poreza i daju novčani poticaji sve u cilju opće društvene valorizacije tog prostora.

članstva, zbog neplaćanja članarine isključena je Sjeverna Koreja, a ako to ne učini do kraja godine isto čeka i Island. Našu godišnju članirinu u UIAA (3.700,00 švicarskih franaka), kao i troškove predstavnika na Skupštini pokriva Hrvatski olimpijski odbor.

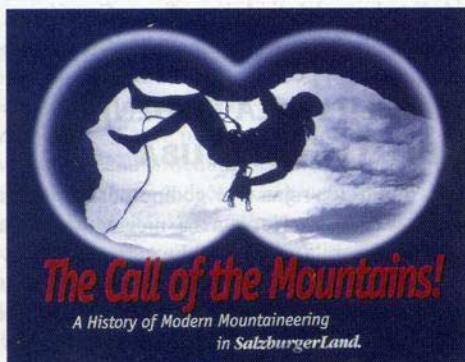
Sljedeća skupština održat će se u listopadu sljedeće godine u Flagstaffu, Arizona (SAD).

Darko Berljak

SVEČANOST POVODOM POČETKA MEĐUNARODNE GODINE PLANINA

U nedjelju 14. listopada, na kraju skupštine UIAA, u obližnjem Altenmarktu svečanost povodom početka Godine planina otvorio je predsjednik austrijskog parlamenta dr. H. Fischer. Inače, u tom lijepom mjestu u podnožju salzburških Alpa postavljena je izložba pod nazivom »Zov planina«. Na velikom uređenom vanskom i unutrašnjem prostoru prikazano je zapravo sedam posebnih izložbi: Iznad 8000 (svi himalajski osamitsućnaci), Velike alpske stijene, Bogatsvo planina (mitovi, legende i čuda), 10+ Pustolovno penjanje, Žene u planinama, 200. obljetnica uspona na Grossglockner i Povijest Šerpa. Jedan dan je pre malo da se razgleda tisuće izložaka, fotografija, originalnih predmeta, pogleda filmova i dijapositive u nekoliko kino dvorana, te video snimke na mnogobrojnim ekranima. U okviru izložbe nekoliko je umjetnih stijena, a tko ogladni može se okrijepiti u austrijskom i autentičnom Šerpa restoranu. Jednokratna ulaznica je 160 šilinga, djeca 80, a u skupini više od 15 osoba 130 i 50 šilinga. Altenmarkt se nalazi uz auto cestu A 10, koja vodi prema Salzburgu iz smjera Villacha, do kojeg se dolazi kroz tunel Karavanke (Zagreb - Altenmarkt 283 km). Izložba će biti otvorena do kraja 2002. godine i s obližnjim Dachsteinom, Wilder Kaiserom i Grossglocknerom za planinarska drušva iz Hrvatske može biti lijep i koristan izlet u sljedećoj godini.

Darko Berljak



Nehajska 61, Zagreb
Tel/fax: 01/36 38 840, 30 16 588
e-mail: vmd@open.hr

AVIO KARTE ZA VAŠE EKSPEDICIJE

ŠKOLA BIVAKIRANJA, studeni 2001.

ZIMSKI ALPINISTIČKI TEČAJ,
prosinac/siječanj 2002.

TEČAJ TURNOG SKIJANJA
veljača/ožujak 2002.

Mt. KINABALU, BORNEO, siječanj 2002.
KILIMANJARO+Mt. KENYA, veljača 2002.

Za detaljne programe nazovite (01) 363 88 40
ili nas posjetite na www.vmd.hr

Organizator putovanja i vodič:
VLADIMIR DADO MESARIĆ,

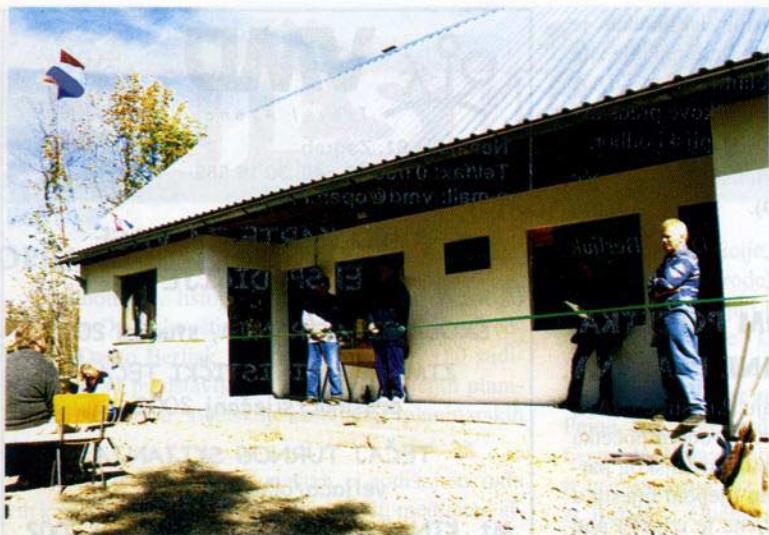
instruktor alpinizma, instruktor Gorske službe
spašavanja i gorski vodič s međunarodnom licencom

OTVORENA JE KUGINA KUĆA

Pred stotinjak planinara, izletnika i ostalih ljubitelja Velebita i prirode, gradonačelnik Gospića Milan Kolić, na svečan je način otvorio planinarsku kuću »Kugina kuća« na srednjev Velebitu. To je šumarski objekt koji je obnovilo PD »Željezničar« iz Gospića. Kuća će uvelike pridonijeti ovog za planinare atraktivnog i zanimljivog dijela Velebita između Bačić kuka i Šatorine.

U obnovu kuće utrošeno je oko 40.000 kuna. Najviše je pridonijela Šumarija Karlobag, na čijem se području kuća nalazi, dok su planinari Gospića uz 6.000 kuna svojim radom obnovili kroviste, uredili blagovaonicu, kuhinju, sklonište, dvije spavaonice i prostoriju dežurnog, te sagradili sanitarni čvor koji kuća dosad nije imala. Sadašnji kapacitet kuće je 32 ležaja, a u planu je povećanje na 50 ležaja do početka iduće ljetne sezone.

Domaćin je prisutne planinare upoznao s radom Društva, te s radovima na Kuginoj kući i budućim planovima, a zatim je gradonačelnik Gospića Milan Kolić presjekao svečanu vrpcu. Otvaranju kuće prisu-



Prije presijecanja vrpce

foto: Tomislav Čanić

stvovali su predstavnici nekoliko društava iz Zagreba, a među njima i zagrebačkog »Željezničara«, te društava iz Ličko-senjske županije. Poklone slavljenicima uručili su predstavnici »Visočice« iz Gospića», »Rajnjica« iz Krasna, »Prpe« iz Baških Oštarija i »Željezničara« iz Zagreba.

Za vrijeme zajedničkog ručka održan je i sastanak Planinarskog saveza Ličko-senjske županije, na kojem je dogovorenio da će se svake godine posljednjeg vikenda u lipnju održavati susret pod motom »Tragom prvog planinarskog izleta na Velebit«. Prvi izlet održan je 3. srpnja 1898. na Visočicu. Susreti ličko-senjskih planinara trajat će dva dana, organizator će svaki put biti drugo društvo. Iduće godine to će biti HPD »Prpa« iz Baških Oštarija.

Tomislav Čanić

ZNANSTVENI SKUP

»VELEBIT 2« U SENJU

Senjsko muzejsko društvo, Matica hrvatska Senj i Javna ustanova Park prirode »Velebit« organizirali su pod pokroviteljstvom Ministarstva zaštite okoliša i prostornog uredjenja Republike Hrvatske, u predvorju osnovne škole »S. S. Kranjčević« u Senju, 28. i 29. rujna 2001., drugi po redu, znanstveni skup o Velebitu (prvi je održan u Senju 2000.). Skup je bio posvećen 20. obljetnici proglašenja planine Velebit Parkom prirode, 65-oj obljetnici prvih istraživanja podmorja Velebita kod Sv. Jurja, te dvojici prirodoslovaca koji su mnogo proučavali Velebit: Narcisu Daminu i Narcisu Mršiću.

Najprije su u petak održane prigodne izložbe fotografija: o prirodnim ljepotama Velebita (autor Srećko Božičević), o pučkoj arhitekturi Velebita (autor Helena Knific - Schaps), o ljepotama podmorja Velebita (autor Miro Potočnik) i o Lukinoj jami (autori članovi Speleološkog odsjeka HPD »Željezničar«), a zatim su održana predavanja: Mr. Branimir Gjurašin o životu i djelu biologa Senjana Narcisa Damina (1845-1905), dr. Josip Balabanić o hrvatskom i slovenskom biologu Narcisu Mršiću (1951-1997), dr. Vice Ivančević o gospodarenju šumama Velebita na području Šumarije Senj i Krasno, dr. Srećko Božičević o hidrogeologiji sjevernog Velebita, Helena Knific-Schaps o pučkom graditeljstvu na Velebitu, i Vlado Božić o speleološkim istraživanjima sjevernog Velebita (referati će biti objavljeni u Senjskom zborniku).

U stručnoj ekskurziji, koja je bila organizirana sutradan, sudionici su posjetili prijevoj Vratnik, selo Krasno (svetište Majke Božje Krasanske, osnovnu školu, Upravu šumarije - najstarije šumarije u Hrvatskoj, i siranu-uz degustaciju krasanskog sira), te Štirovaču. Svi su sudionici razgledali kućice na Jovanović padaju (pučko graditeljstvo), neki su posjetili i Borovečki padaj, a neki Snježnicu pokraj Jovanović padaju (duboku dvadesetak metara), u kojoj u ovo doba godine snijega gotovo da i nije bilo. Druženje je završeno na Štirovači u kući Šumarije gdje je bio upriličen bogat oproštajni ručak.

Zahvaljujući Senjanima prof. Anti Glavičiću i dipl. inž. Anti Vrhovcu skup je bio odlično organiziran, pa će svim sudionicima ostati u lijepom sjećanju. Izražena je želja da takvi skupovi postanu tradicionalni, pa bi se već idući trebao održati iduće godine u Gosiću.

Vlado Božić

110. OBLJETNICA ROĐENJA GRADITELJA 500 STUBA

U nedjelju 30. rujna ove godine održan je susret štovatelja Vladimira Horvata na njegovim Stubama. Povod za skup bila je 110. obljetnica rođenja ovog našeg istaknutog planinara. Točno u podne na Stubama se okupilo preko dvadeset planinara uz desetak slučajnih prolaznika. Skup je vodio Mladen Grubanović,

koji je tom prilikom postavio vijenac na spomen-ploču i pročitao jedan tekst Tomislava Jutrovića o Vladimиру Horvatu. U spomen-knjigu upisalo se 26 prisutnih planinara, koji su tom prilikom mogli utisnuti i spomen žig, koji je dao izraditi T. Jutrović još prije svoje smrti nesobično se pripremajući za ovu obljetnicu.

Usput je vrijedno spomenuti da se ovih dana u gradu Karlovcu pojavila monografija na preko 500 stranica o »200 godina športa u Karlovcu« u kojoj se na 102. stranici nalazi slika i tekst o V. Horvatu s naznakama njegovih zasluga za razvoj športa i planinarstva, a naglašena je njegova uloga u uređivanju šipilje Vrlovke u Kamannu kraj Ozlja još 1928. godine. Tada je on tu šipilju uređivao za posjet turista, zajedno sa planinarama tadašnjeg PD »Runolist« iz Zagreba, organizirajući i posebne vlakove Zagreb - Ozalj (preteča »Karleka«!) za brojne posjetitelje ozaljskog kraja.

Anica Jutrović

»CENTRALA ZPP-a« SELI IZ VARAŽDINA U IVANEC

U nedjelju 2. rujna na Ravnoj gori sastali su se delegati 19 planinarskih društava sjeverozapadne Hrvatske na 177. savjetovanju Zagorskog planinarskog puta.

Najviše rasprave bilo je oko dalnjeg djelovanja i određivanja budućeg sjedišta, budući da planinarsko društvo »Ravna gora« iz Varaždina više nije u mogućnosti voditi poslove ZPP-a iako je te poslove obavljalo 45 godina, a mnoga društva nemaju niti odgovarajućih kadrova niti prostora za vođenje administrativno-finansijskog poslovanja. Delegati većine društava izjasnili su se da bi jedino pravo rješenje bilo da sjedište ZPP-a preuzme najstarije i najjače društvo, »Ivančica« iz Ivanca, koje je i osnivač tog saveza. Isto stajalište podržao je i Županijski planinarski savez Krapinsko-zagorske županije koji okuplja najveći broj društava članica ZPP-a.

U svojoj diskusiji predsjednik planinarskog društva »Ivančica« iz Ivanca Cvjetko Šoštarić podsjetio je nazočne na suradnju zagorskih planinarskih društava koja traje od 1927. godine, a naročito od 1956. kada je i osnovan Međudruštveni savjet ZPP-a koji još uvijek obavlja svoju zadaču. Stav Upravnog odbora »Ivančice« je da se Savez planinarskih društava ZPP-a vrati izvornom imenu »Međudruštveni savjet ZPP-a« i da ima četiri osnovne zadaće; održavanje trase Zagorskog planinarskog puta, koja preko svih zagorskih planina povezuje Hrvatsko zagorje od Kalnika preko Ivančice, Ravne gore, Strahinjčice i Kuna gore do Medvednice, održavanje Sleta mladih planinara Hrvatskog zagorja, uskladivanje kalendara akcija pojedinih društava i

održavanje savjetovanja četiri puta godišnje, svaki put kod drugog društva. Nadalje, sjedište ZPP-a ne može biti izvan Hrvatskog zagorja, a na savjetovanjima mogu sudjelovati predstavnici svih planinarskih društava dok pravo glasa imaju samo delegati onih društava koja su platila članarinu za tekuću godinu.

Delegati su pozdravili ove prijedloge i potom ih jednoglasno prihvatali te zaključili da tehničke poslove oko primopredaje treba obaviti unutar mjesec dana i o svemu tome izvijestiti na idućem savjetovanju koje će biti 9. prosinca na Vugrovcu.

Sudionici savjetovanja potom su obaviješteni o jesenskim akcijama pojedinih društava kako bi se na njima moglo okupiti što više planinara.

Cvjetko Šoštarić

ODRŽAN VODIČKI TEČAJ

Od 5. do 21. listopada održan je u prostorijama Planinarskog saveza Zagreba tečaj za buduće gorske vodiče pod nazivom »Vodički tečaj 1«. Taj je tečaj prvi od sedam tečajeva koji su obavezni za stjecanje naslova vodiča. Ostali obavezni tečajevi su: »Vodički tečaj 2« (zimski), »Alpinistički tečaj«, »Tečaj orijentacije«, »Skijaški tečaj - početni«, »Skijaški tečaj - napredni« (turno skijanje), te »Ledenjački tečaj«.

Ovaj tečaj održavao se tri uzastopna vikenda (uključujući i petak poslijepodne), pa su tako polaznici na predavanjima i na terenu (s obzirom da je vrijeme bilo lijepo) provedli ukupno devet dana, odnosno šest punih dana i još tri večeri. Vježbe i predavanja održa-



Polaznici tečaja pod Okićem

foto: Nada Lendrec

vala su na Medvednici i u Samoborskom gorju i to u domovima »Glavica«, »Maks Plotnikov« pod Okicem i »Runolist«, kao i u njihovoj okolini.

Voditelji ovog tecaja bili su Milan Ivić i Željko Gobec. Predavači i njihovi suradnici bili su iskusni planinari, gorski vodiči, instruktori vodiča, sportskog penjanja, alpinizma, spašavanja u planini, orientacije, učitelji skijanja i meteorolozi.

Na predavanjima su usvojena osnovna znanja iz orientacije, orientacijskog trčanja, alpinizma, »čvoroljige«, meteorologije, prve pomoći, zaštite prirode, organizacije izleta i dinamike vođenja, te znanja o opasnostima u planini, gorskoj službi spašavanja, logorovanju i bivakiranju, te o ishrani u planini. Praktične vježbe u prirodi obuhvaćale su sve od orientacijskog trčanja preko vođenja skupine markiranim i nemarkiranim putovima, penjanja po stijeni, spuštanja niz uže i postavljanja rukohvata na strmini, pa do gradnje bivaka od drveta i granja. Polaznicima je najatraktivnija bila vježba orientacijskog trčanja noću te penjanje uz stijenu.

Tečaj je pohađalo i uspješno završilo šesnaestoro polaznika, uglavnom članova planinarskih društava iz Zagreba i Hrvatskog zagorja. Najbrojniji su bili članovi HPD »Zagreb-Matica« (5 polaznika), zatim PD »Stubaki« i PDS »Velebit« (po 3), HPD »Vihor« (po 2), te PD »Jastrebarsko«, HPD »Gradina« iz Konjščine i »Ekološko planinarsko društvo« s po jednim polaznikom.

Znanja koja smo stekli vrlo su korisna, kako za vođenje izleta, tako i za samostalno planinarenje i boravak, te ih zato vrijedi preporučiti svima koji žele proširiti svoja planinarska znanja, a osobito onima kojima je vlastita sigurnost i sigurnost ostalih sudionika na izletima, turama i pohodima na prvome mjestu.

Željka Lisak

SREDNJOBOSANSKI PLANINARI NA KROVU EUROPE

Srpanj 2001. zlatnim će slovima biti upisan u analu hrvatskih planinarskih društava srednje Bosne, gdje su, u proteklom poraću, već stasali PD »Kuk«, »Vitez«, »Raduša«, »Tisovac«, »Lopata« i »Žepče«.

Nakon desetodnevног intenzivnog treninga i aklimatizacije među planinskim šiljcima francuskih Alpa i njihovim alpinističkim mekama Val du Seru i Chamonixu, osmočlana planinarska skupina u sastavu Anto Bošnjak, Jozo Grebenar i Dragan Radeljić (Vitez), Anto Šarić-Škiljo i Stipo Martinović (Uskoplje), te Stojan Begić, Niko Dominović i Ivo Iveško (Novi Travnik) krenula je na Mont Blanc (4807 m). U pret-

hodnih nekoliko dana ista skupina načinila je uspješne ture do takoder zahtjevnih šiljaka i glečera Rhmez Goleta (2750 m), Punta Galicie (3346 m), Rosaer Bellarde (2827 m), Col de Midi (3532 m), te Mont Blanca du Takula (4248 m) i Auguille de Midi (3842 m).

Poslije dva dana uspinjanja i logorovanja na markiranim etapama, 23. srpnja u tri sata ujutro pod okriljem stakleno plavetnog neba, u dvije grupice koje su predvodili domaćini Francuzi Moot i Simon, krenuli smo na vrh. Nakon četverosatnog hoda po, kao žilet oštrim i strmim glečerima Ivo Bavrka, Stojan Begić, Niko Dominović, Anto Bošnjak, Stipo Martinović i Anto Šarić, zajedno s domaćinima Lorainom i Simonom, stigli su na najviši europski vrh.

Nakon čestitanja, slikanja i beskrajne radosti doživljjenog, po hladnom prijepodnevu i uz snažne udare sjeverca družina je oprezno krenula natrag niz najopasniji dio staze. Poslije zabavne večeri u glavnim kampu, razmjene prigodnih darova i zahvale neponovljivim ljudima, alpinistima i domaćinima, cjelokupni planinarsko-alpinistički oktet sutradan je, vidno ozarenih obraza, krenuo put svoje srednje Bosne.

Osim uspona na krov Europe, njihova srca i grudi zauvijek će ispunjavati neponovljivi dojmovi i nova prijateljstva, uspomene koje će zasigurno biti moćnom polugom u jačanju alpinističkog duha, osobito kod mladeg naraštaja srednjobosanskih planinara. Oni će, u to ne treba sumnjati, jednog dana, možda i naskoro, smjelo nastaviti odvažne korake doslovce pionira alpinizma tog kraja-Martinovića, Bavrke, Bošnjaka (već su bili na Triglavu, a lani u pohodu tom istom alpskom gorju), te istinskih prvijenaca Begića, Šarića, Radeljića, Dominovića i Grebenara. Ne treba smetnuti s umu da je većina iz spomenute alpinističke skupine upravo tada po prvi puta istinski trenirala dereze, cepine i sličnu alpinističku opremu i, k tome, domogle se željenog cilja i sna, na čemu im, i s naše strane, čestitke.

Drago Slipac

NOVE VODIČKE WEB-STRANICE

Gorski vodiči pri Planinarskom savezu Zagreba otvorili su početkom jeseni svoje web-stranice na adresi www.sgv.hr. Urednik stranica je Željko Škalec, a izradila ih je GTI Bjelovar. Stranice za sada sadrže samo tekst s najosnovnijim informacijama o radu, članovima i organizaciji, a u planu je daljnje dopunjavanje i osvremenjivanje stranica dodavanjem slika te prijevodom stranica na engleski i njemački jezik. Ažuriranje stranica je zamišljeno mjesечно ili čak tjedno. Osim stranica otvorene su i e-mail adrese za kontakte s najaktivnijim vodičima.

Željko Škalec

»HRVATSKI PLANINAR« U BOJI!

Ovim se brojem završava 93. godište »Hrvatskog planinara«, jednog od najstarijih planinarskih časopisa na svijetu. Časopis je počeo je izlaziti davne 1898. godine i kroz to dugo razdoblje od 103 godine doživljavao je brojne promjene. U ovome broju s velikim zadovoljstvom možemo najaviti osvježenje koje će obradovati sve naše suradnike i čitatelje. Naime, od iduće godine naš će se časopis tiskati u boji. Prelaskom na boju časopis će biti življ i ljestvi, a brojne lijepe fotografije koje nam suradnici šalju će konačno doći do punog izražaja. I ovaj smo broj priredili u boji kao svojevrstan poklon čitateljima, a u idućoj godini bit će i još nekih osvježenja.

Premda je u nekoliko prošlih godina časopis poslova s gubitkom, HPS je pretplatu zadržavao na simboličnih 100 kuna, što je pokrivalo tek 80% troškova časopisa, dok se ostatak morao podmiriti iz drugih sredstava. Ukupni troškovi pripreme, tiskanja i slanja časopisa ne bi se pokrili ni s pretplatom od 120 kuna, no zbog značaja časopisa za hrvatsko planinarstvo izdavač i uredništvo ulagali su obimne napore da čitateljima omoguće što nižu pretplatu, a to će činiti i dalje.

Odlukom Izvršnog odbora HPS pretplata za iduću godinu bit će **120 kuna (za inozemstvo 32 eura)**, što i opet neće pokriti sve troškove jer bi ekomska cijena preplate za časopis u boji bila oko 150 kuna. Ipak, prelazak na kvalitetniji način pripreme i tisk u boji valjani su razlozi za ovo povišenje od 20 kuna.

Ovom prilikom bismo posebno željeli upozoriti na problem u prikupljanja preplate, koji već više godina bitno otežava izdavanje i distribuciju časopisa. Naime, mnogi preplatnici pogrešno ispunjavaju uplatnicu za pretplatu. Iznos od 120 kuna se uplaćuje na račun HPS 30102-678-5535 uz »poziv na broj« koji se mora obilježiti u odgovarajućoj rubriki uplatnice. U tu rubriku nužno je upisati svoj preplatnički broj koji se nalazi u ovitku na naljepnici s Vašom adresom. Ako taj broj ne ubilježite, HPS neće moći doznati tko je uplatitelj budući da banka izdavača javlja samo taj broj, a ne i Vaše ime - dakle izdavač će Vas u

KAKO ISPUNITI UPATNICU

OVITAK

UPLATNICA

HRVATSKI PLANINARSKI SAVZ
Kozarečeva 22, 10000 Zagreb, 101 - Gornje
"Preplatna časopisa za 2002. godinu"
e-mail: hps@hps.hr web: www.hps.hr

Preplatna časopisa za 2002. godinu
Kozarečeva 22, 10000 Zagreb, 101 - Gornje
"Preplatna časopisa za 2002. godinu"
e-mail: hps@hps.hr web: www.hps.hr

TISKANICA
IMPRIMÉ

IME I PREZIME
Pretp. Br. 1234567
Adresa

ZAVOD ZA PLATNI PROMET

PRIZNANICA

Upisatelj IME I PREZIME
Adresa

Doprna donacija Preplata za časopis
»Hrvatski planinar« za 2002. godinu

Privatec HRVATSKI PLANINARSKI SAVZ
Kozarečeva 22, 10000 Zagreb

U Naselju

Datum

kn = 120,00 kn

broj računa 30102-678-5535

Vas preplatnički broj 02

Om. 10 ZAP - NARODNE NOVINE d.d. Zagreb 000

00000

1

tom slučaju evidentirati kao da niste uplatili pretplatu i obustaviti će Vam slanje časopisa. Isto se događa i s preplatnicima koji u tu rubriku pogrešno upisuju datume, matične i druge nejasne brojeve koji HPS-u zameću trag o podrijetlu uplate. Zbog toga omotnicu nemojte baciti prije nego što svoj preplatnički broj ubilježite u uplatnici.

Ako ste svoj preplatnički broj ipak već slučajno izgubili, možete ga doznati u uredi HPS-a na pismeni ili telefonski upit (tel. 01/48-24-142 i 01/48-23-624). Novi preplatnici trebaju prije uplate zatražiti od HPS-a da im odredi preplatnički broj i dade potrebne upute o uplati.

Hrvatski planinarski savez, Urednički odbor i urednik će nastojati da časopis u idućoj godini bude što bolji i redovitiji i da u njemu bude što manje grešaka. Ipak, u stvaranju časopisa potrebna nam je i pomoć suradnika kroz slanje kvalitetnih priloga, planinarskih dužnosnika kroz traženje novih preplatnika, te čitatelja kroz redovitu preplatu.

SADRŽAJ 93. GODIŠTA

ČLANCI

Aleraj Borislav: Adresar Gorske službe spašavanja	295
Antolković Zdravko: Veliki Bokolj na Pašmanu	263
Babić Stjepan: Ivanščica - jedna planina sa četiri imena	293
Balaško Branko: Risnjak i ja	274
Berljak Darko: Hrvatski planinarski savez u 2000. godini	3
Berljak Darko: Poginuo Babu Chiri Sherpa	179
Berljak Darko: Pokazna vježba GSS HPS na Biokovu	328
Berljak Darko: Popusti na cijene noćenja u pl. objektima	118
Bogavčić Dinko: Na najvišem vrhu Pirineja	286
Bošnjak Miljenko: Pogled s Lupoglava	46
Božičević Srećko: Tako su se gradili planinarski domovi	205
Božić Vlado: Masovni posjet jami Balinki	66
Burica Gordana: Planinarskim korakom po otoku Šolti	279
Burica Gordana: Zaboravljenom stazom na Biokovo	109
Čanić Tomislav: Na najvišem vrhu Europe i Alpa	315
Čanić Tomislav: Zimi preko Velebita	178
Čaplar Alan: Planinarstvo na Internetu	54
Čaplar Alan: Riječ urednika suradnicima i čitateljima	7
Čaplar Alan: Uz ljetni dvobroj »Hrvatskog planinara«	193
Čaplar Alan: Vesele zgode jednog planinara	71
Čepelak Marijan: Penjačke novosti s V. Kozjaka	120
Dlouhy Mišo: Kapelski planinarski put	181
Domišljanović Darko: Iz Konjščine na Ivanščicu	201
Domišljanović Darko: Predsjednik Mesić na sjevernom Velebitu	325
Franceško Karlo: Planinarstvo trećeg tisućljeća	21
Frössel Damir: Slike iz planinarske prošlosti	33
Gerić Miljenko: Kalnik na drugi način	247
Gospić Aleksandar: S Vrana i Šatora	280
Grundler Darko: Malik Tintilinić u Gorskem kotaru	132
Horvat Adrian: Grossglockner - kralj Visokih tura	305
Horvatin Dunja: Čovjek i planina	276
Ivasić Mirjana: Jutro na Samarskim stijenama	18
Jagarić Vladimir: 100 godina vlaka Samoborčeka	250
Jagarić Vladimir: Nova planinarska pjesmarica	75
Jagarić Vladimir: Pribićki dvor	169
Jagarić Vladimir: Žumberačka kronika	266
Jakovina Ivan: Više od običnog izleta	331
Jovanoski Boško: Tetovsko planinarstvo nekad i danas	334
Juras Ante: Dan planinara Šibensko-kninske županije	16
Juras Ante: Posjetite Vranicu!	282
Jurčić Pavao: Miris dima	102
Kaučić Milan: Kameni spomenari Sokolina	168
Kaučić Milan: Tragovi na bregovima Zlatne doline	38
Kepić Dragutin: Kijer u Vrčin Dolu	74
Kolarić Zlatko: Pernati čuvari naših šuma	114
Kos Mirko: 120 godina piramide na Plešivici	321

Kovač Vlasta: Pod visovima Anapurne	310
Kristijan Zdenko: Ljetovati na moru i planinariti	166
Kušenić Melita: Tišina na sedlu	273
Kuzmanić Damir: Planinari nisu ni elita ni pijanci	52
Lay Miro: Zimski dan u Velikom Lomu	139
Lučić Pero: Dvodnevno svjedočenje prijateljstva	332
Majnarić Milan: Skradski vrh	15
Majnarić Milan: Špilja Lokvarka - goranska ljepotica	194
Margan Damir: Zaboravljena velebitska staza	233
Margitić Bernard: Zajedno na Trtru	231
Marić Pero: Izlet u kanjon Dive Grabovice	258
Matijević Marica: Priroda nagrađuje one koji je vole	65
Milas Krunoslav: Crna kraljica i priče o zakopanom blagu.	172
Milas Krunoslav: Na rubu legendi i priča.	129
Milas Krunoslav: Nekoliko priča s Velebita	254
Milas Krunoslav: Nekoliko velebitskih priča	290
Milas Krunoslav: Zašto dom upravo na Zavižanu	326
Miletić Arsen: Treća sreća na Crnom vrhu.	100
Milović Milorad: Uspon na Debeli kuk	196
Oštrić Vlatko: Planinarski zanimljive gradine povijesnog Vinodola	40
Oštrić Vlatko: S planinarskih šetnji prema Strahinjšćici i Brezovici	13
Oštrić Vlatko: Stare gradine na Medvednici.	204
Pandža Cvitan: Kako se planinari u Južnoj Švedskoj	78
Pavešić Miljenko: Ljepote ogulinskog kraja.	146
Pavešić Miljenko: Muko naša - upisnička knjigo!	175
Pavešić Miljenko: Plaći, voljena planino!	50
Pavešić Miljenko: Planinarski vlak Karlek	318
Pavešić Miljenko: Tako se gradio dom na Kleku	83
Pavlin Tomislav: Od Dinare do Čvrsnice	142
Pervan Tvrtko: Zaboravljena Žaba.	11
Petričević Smiljana: Sjaj i bijeda Ivinih vodica	43
Poljak Željko: Begovača ili bezimena ljepotica	110
Poljak Željko: Kako se planinarilo prije jednog stoljeća.	252
Poljak Željko: Planinariti na zdrav način	223
Poljak Željko: S novim urednikom u novo tisućljeće	7
Poljak Željko: Uspon na Maksimov hrast 1901. godine	292
Poljak Željko: Uspon na Strahinjšćicu 1901. godine.	322
Popović Stanko: Ponovno otvorena pl. kuća »Vugrovec«	96a
Popović Stanko: Tko uništava šume na Medvednici?	82
Prpić Vlado: Novom grebenskom stazom kroz Dabarske kukove.	323
Prpić Vlado: Tko se boji poskoka još?	226
Radovanović Vanja: S esperantom u planine	200
Sablek Tomislav: Tuga za Jankovcem	135
Smolec Željka i Robert: Korčulom u gojzericama	97
Stipčić Viktor: 75. obljetnica otvorenja prvog pl. doma u Primorju	330
Šincek Mira: Izlet za dušu	244
Šincek Mira: Planina - moj svijet	171
Škalec Željko: Ledenjački tečaj u Dolomitima	284
Škalec Željko: Naša vesela planinarska škola.	198
Škrbonja Branko: Gorska staza Branka Lončara.	260
Špralja Đenka: Tragovi vode	19
Trdić Zvonko: »Zla sudbina«	241

Trdić Zvonko: Divljan	174
Trdić Zvonko: Kako je Kapela dobila ime	319
Trdić Zvonko: Modruški »Pisani kamen«	195
Trdić Zvonko: Neobičan crtež na Kleku	141
Trošelj Branko Trošelj: Podvig na obnovljenom Slavonskom pl. putu	107
Trošelj Drago: Monte Cinto - kralj korzičkih planina	9
Trošelj Drago: Vjetar s Gennargentua	103
Veranić Boris: Uspon na Gran Nabois (2313 m).	242
Vidaković Mladen: Planinarstvo u Novoj Gradiški	228
Vukušić Ante: Poučavati i odgajati, a ne zabranjivati	51
Žagar Jasna: Tiha planinska čarolija Kalnika	137

PRILOZI IZ RADA HPS-a

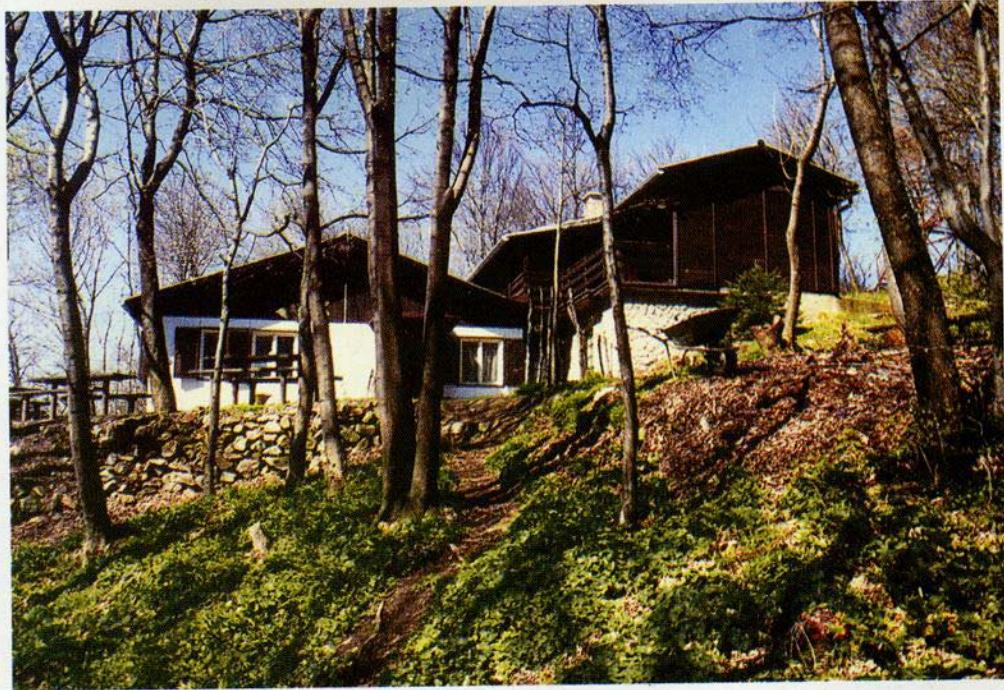
Glavni odbor HPS, skraćeni zapisnik	86
Hrvatski planinar u boji!	349
Planinarski objekti u Hrvatskoj i Hrvatski planinarski adresar	211
Priznanja najboljima u 2000. godini	2
Sadržaj 93. godišta	350
XXII. skupština Hrvatskog planinarskog saveza	161

SLIKOVNI PRILOZI

Iz foto-albuma Josipa Pejše	48
Hrvatske planine na slikama Tomislava Markovića	256
Klek i Stožac, fotografije: Zvonko Trdić	176
Planinarska šetnja po Dabarskim kukovima, foto: Franko Čuvalo	80
Planinarske fotografije Željke Lisak	112
Planinarski kalendar uz »Godinu planina«	287
Proljeće na Velebitu, fotografije: Ivica Fumić	144

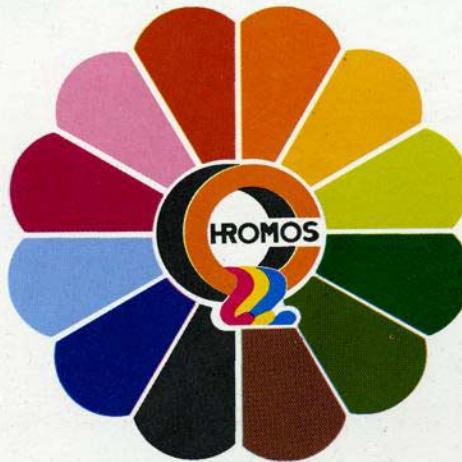
RUBRIKE

Alpinizam	91, 120
Hrvatska planinarska obilaznica, pripr. Zdenko Kristijan	64a, 300
Humor	32, 64, 96, 128, 160, 192, 272
In memoriam: Baldo Stanta, Branimir Jurinec, Halid Čaušević - 26,	
Maria Zerline Prikryl, Desanka Crespi - 60, Vlado Mihaljević - 117,	
Tomislav Jutrović, Zvone Blažina - 148, Krsto Šojat, Stjepan Cipek - 235,	
Tomislav Jagačić - 294, Rudolf Nedela - 343	
Pisma čitatelja	24, 92, 156, 185, 236, 267, 298
Pitanja za raspravu	51
Planinari koji su obišli Velebit, pripr. Tomislav Pavlin	119
Planinarske kuće i putevi	22, 88, 118, 183, 232, 264, 336
Planinarski tisak	56, 124, 149, 184, 296, 338
Speleologija	59, 154, 182, 234, 298, 341
Tko je što u hrvatskom planinarstvu: Alan Čaplar - 25, Vladimir Jagarić - 56,	
Franko Čuvalo - 90, Bernard Margitić - 151, Dragutin Kralj - 340	
Vijesti	28, 61, 93, 126, 157, 186, 237, 268, 301, 344
Zanimljivosti	123
Zaštita prirode	27, 152, 235, 341



Planinarski dom »Lipa« na Medvednici

PANTONE® COLORS



CHROMOS dd

Tvornica grafičkih boja Samobor - Hrvatska



CHROMOS

Printing Ink Factory Samobor - Croatia

JOHANN FANZOJ

PUŠKARI OD 1790.
FARLACH AUSTRIJA



OPREMA ZA LOVCE I PLANINARE

MAINDL CIPELE

WAX JAKNE

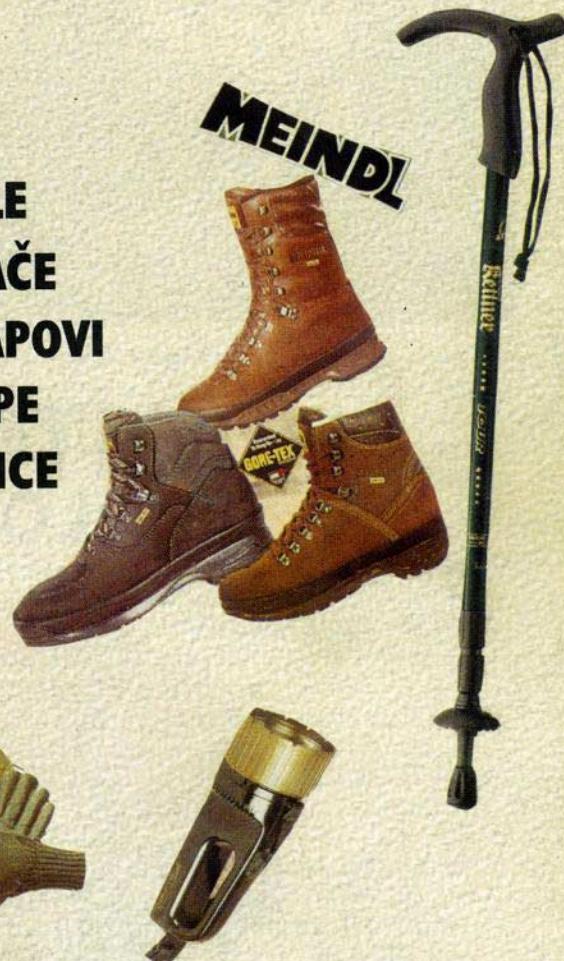
BRIKO NAOČALE

NAPRTNJAČE

LEKI ŠTAPOVI

ČARAPE

RUKAVICE



Atraktivan izbor proizvoda uz akcijske cijene!

**Planinarskim društvima odobravamo
popust na veće narudžbe**

Fanzoj - inox d.o.o. Ogrizovićeva 40 10000 Zagreb Hrvatska
Tel. 01/38 22 655 Tel./fax: 01/38 20 185 Mobitel 098/283-441